

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки
життєдіяльності Кіровоградської області

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
Організація навчання працівників підприємств, установ, організацій
Кіровоградської області за програмою прискореної підготовки до дій в
особливий період

Розглянуто і схвалено
на засіданні методичної комісії
НМЦ ЦЗ та БЖД
Кіровоградської області
Протокол № 1 від 24.01.2019р.

Внесено до фонду електронної
бібліотеки Центру
№ _____

Рекомендовано управлінням з питань цивільного захисту Кіровоградської обласної державної адміністрації для використання як методичний посібник призначений для керівного складу і фахівців підприємств, установ, організацій, які мають завдання продовжувати роботу в особливий період.

(лист начальника управління від 07.02. 2019 № 34-21/169/0.34)

Розглянуто та схвалено методичною комісією НМЦ ЦЗ та БЖД Кіровоградської області, протокол № 1 від 24. 01. 2019 року

Рецензент:

Тищенко М.А. – начальник навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Кіровоградської області

Укладачі:

Купріянов А.С.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ, ОРГАНІЗАЦІЙ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ПРОГРАМОЮ ПРИСКОРЕНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ДІЙ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД, навчально-методичний посібник – Кропивницький: НМЦ ЦЗ та БЖД Кіровоградської області, 2019 – 76 с.

Даний посібник розроблений для використання керівним складом і фахівцями підприємств, установ, організацій Кіровоградської області, які мають завдання продовжувати роботу в особливий період.

У посібнику викладений порядок розробки програми прискореної підготовки працівників підприємства, установи, організації до дій в особливий період. Надаються роз'яснення щодо особливості розробки вказаної програми на підприємствах, установах, організаціях області.

Надані рекомендації щодо організації занять з працівниками за вказаною програмою, запропоновані інформаційні матеріали для проведення занять за тематикою програми прискореної підготовки.

Посібник буде корисним як керівнику підприємства, установи, організації, які мають завдання продовжувати роботу в особливий період, так і керівникам навчальних груп цих об'єктів.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2. ПЛАНУВАННЯ ПРИСКОРЕНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ, ОРГАНІЗАЦІЙ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО ДІЙ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД.....	5
3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ПРАЦІВНИКАМИ ЗА ПРОГРАМОЮ ПРИСКОРЕНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	8
4. ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ЗА ТЕМАМИ ПРОГРАМИ ПРИСКОРЕНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОБ'ЄКТА.....	10
ВИСНОВКИ.....	64
БІБЛІОГРАФІЯ.....	65
ДОДАТКИ.....	67
Додаток А	67
Додаток Б.....	69
Додаток В.....	72
Додаток Г	75

ПЕРЕДМОВА

Війна завжди була для людей одним із найбільших лих на протязі всієї історії. Вона знищувала значні людські і матеріальні ресурси, приводила за собою інші лиха, гальмувала розвиток людства. З кожним роком сила зброї ставала все сильнішою і сильнішою, а наслідки її використання все жахливішими.

Міжнародна обстановка, яка склалась зараз у світі, характеризується подальшим підвищенням напруженості, зростанням недовіри основних держав світу у відносинах. Є і прямі акти агресії проти України – озброєний напад російських ВМС на українські кораблі у Керченській протоці. У відповідь на агресію Президент України оголосив, а Верховна Рада схвалила введення воєнного стану у 10 прикордонних з державою-агресором областях України. В таких умовах одним з головних завдань керівництва центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування – забезпечити стале функціонування національної економіки, стабільну роботу підприємств, установ, організацій, які мають завдання продовжувати роботу в особливий період. Успішне виконання цього завдання в значній мірі залежить від готовності керівного складу, фахівців та персоналу вказаних об'єктів працювати в умовах особливого періоду. Проведення занять з працівниками за програмою прискореної підготовки до дій в особливий період є необхідною умовою стабільної роботи підприємств, установ, організацій, які мають завдання продовжувати роботу в особливий період.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Відповідно Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 №444 (далі Порядок навчання населення) навчання населення здійснюється:

- за місцем роботи - працюючого населення;
- за місцем навчання - дітей дошкільного віку, учнів та студентів;
- за місцем проживання - непрацюючого населення.

Організація навчання населення покладається:

працюючого та непрацюючого - на ДСНС, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування;

дітей дошкільного віку, учнів та студентів - на МОН.

Навчання працюючого населення здійснюється безпосередньо на підприємстві, в установі та організації згідно з програмами підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях, а також під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Програми підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях розробляються і затверджуються підприємствами, установами, організаціями

на підставі програм та організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях, що розробляються і затверджуються ДСНС, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування.

Програми підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях поділяються на:

програму загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій;

програму спеціальної підготовки працівників, що входять до складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту;

програму додаткової підготовки з техногенної безпеки працівників об'єктів підвищеної небезпеки;

програму пожежно-технічного мінімуму для працівників, зайнятих на роботах з підвищеною пожежною небезпекою;

програму прискореної підготовки працівників до дій в особливий період.

В сучасних умовах особливо важливою є навчання працівників за програмою прискореної підготовки до дій в особливий період. Прямим підтвердженням важливості вказаного виду підготовки працівників є військові дії на сході України, напад на наші військові кораблі військово-морських сил Російської Федерації та введення у зв'язку з цією подією в Україні воєнного стану на 30 діб.

2. ПЛАНУВАННЯ ПРИСКОРЕНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ, ОРГАНІЗАЦІЙ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО ДІЙ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Відповідно Порядку навчання населення підготовка працівників за програмою прискореної підготовки до дій в особливий період передбачає навчання способам захисту від наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період, що здійснюється підприємствами, установами та організаціями, які продовжують роботу у воєнний час, і розпочинається одночасно з уведенням в дію планів цивільного захисту на особливий період.

Тобто прискорена підготовка працівників до дій в особливий період повинна плануватись на підприємствах, установах, організаціях Кіровоградської області, які мають завдання продовжувати свою діяльність в особливий період. Перелік таких підприємств, установ, організацій готується та затверджується відповідними органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, військового командування. Цей документ повинен мати відповідний гриф обмеження у використанні або таємності. В той же час звичайна логіка підказує, що до цього переліку доцільно включити:

підприємства, установи, організації, які забезпечують життєдіяльність населення (підприємства водо, електро, газозабезпечення, харчової промисловості, медичні заклади, деякі заклади освіти тощо);

органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які здатні здійснювати покладені на них Конституцією та законами України повноваження;

підприємства, які забезпечують обороноздатність Збройних Сил України.

Можливо, цей перелік неповний, але він охоплює значну кількість підприємств, установ, організацій Кіровоградської області. Дані методичні рекомендації не визначають зміст вказаного переліку. Мета цих рекомендацій – уточнити порядок планування та проведення навчання працівників підприємств, установ, організацій, органів влади (далі об'єкт) за програмою прискореної підготовки до дій в особливий період.

Необхідна умова такого навчання – наявність відповідної програми. Навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Кіровоградської області (далі Центр) розроблена як типова Програма прискореної підготовки працівників підприємств, установ, організацій Кіровоградської області до дій в особливий період (далі Програма прискореної підготовки області). Ця Програма прискореної підготовки області затверджена головою Кіровоградської обласної державної адміністрації і розміщена на сайті Центру у розділі «Методична допомога» - «Для керівників підприємств, установ, організацій» - «Програми підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях на підприємствах, установах, організаціях». Керівники об'єктів Кіровоградської області, які мають завдання продовжувати свою діяльність в особливий період, повинні розробити програму прискореної підготовки працівників свого об'єкта до дій в особливий період (далі Програма прискореної підготовки об'єкта), використовуючи як типову Програму прискореної підготовки області і враховуючи особливості функціонування та розміщення свого об'єкта. Керівник об'єкта під час відпрацювання власної Програми прискореної підготовки об'єкта може змінювати кількість годин та зміст тем. Головне завдання при відпрацюванні власної Програми прискореної підготовки об'єкта – забезпечити навчання працівників об'єкта діям у особливий період у найкоротші строки. Обсяг годин і зміст тем власної Програми прискореної підготовки об'єкта суттєво залежить від якості навчання працівників об'єкта за програмами навчання працівників об'єкта діям у надзвичайних ситуаціях у мирний час, які перелічені в розділі «Загальні положення»

Складовими Програми прискореної підготовки об'єкта є:

- титул (додаток А);
- загальні положення (додаток Б);
- тематика занять та розподіл часу, зміст тем за розділами програми (додаток В);
- рекомендований перелік нормативних документів (додаток Г).

Практика розробки таких програм дозволяє стверджувати, що розробка титулу, загальних положень, рекомендованого переліку нормативних документів не викликає труднощів. Вказані складові Програми прискореної підготовки об'єкта за змістом на 95% однакові для всіх об'єктів. Є розбіжності у тематики занять та розподілу часу. У свою чергу тематика занять визначає зміст тем. Пропонується наступний перелік розділів та тем програми, а також орієнтовний розподіл часу:

№ з/п	Найменування розділів та тем програми	Орієнтовна кількість годин
I	Правовий режим воєнного та надзвичайного стану	2
1	Правовий режим воєнного стану. Поняття особливого періоду та заходів мобілізації. Правовий режим надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану.	1
2	Обов'язки працівників відповідно Плану цивільного захисту на особливий період _____ (назва об'єкта). Порядок дій за сигналами оповіщення військового часу.	1
II	Основні способи захисту і правила поведінки в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період.	5
3	Укриття у захисних спорудах цивільного захисту.	1
4	Проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій воєнного характеру.	1
5	Вибухо- та пожежонебезпека на виробництві в особливий період. Дії під час виникнення пожеж.	1
6	Дії працівників при соціальних та воєнних надзвичайних ситуаціях.	1
7	Особливості надання домедичної допомоги у військовий час.	1
	Перевірка знань.	1
	Разом.	8

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ПРАЦІВНИКАМИ ЗА ПРОГРАМОЮ ПРИСКОРЕНОЇ ПІДГОТОВКИ

Заняття з працівниками за власною Програмою прискореної підготовки об'єкта доцільно планувати і проводити у перші години і дні введення

воєнного стану з розрахунку, що воєнний стан буде оголошений при загрозі агресії проти України і активні військові дії розпочнуться пізніше. В той же час доцільно враховувати вплив мобілізаційних заходів на склад працівників об'єкту. Тому в подальшому можливо проведення занять за власною Програмою прискореної підготовки об'єкта з новими працівниками.

Керівник об'єкта повинен визначити вид проведення занять та форму навчання – групове, індивідуальне або змішане навчання з урахуванням наступних рекомендацій:

курсове навчання передбачає формування навчальних груп, здійснюється в навчальних класах або на об'єктах навчально-виробничої бази підприємства, установи та організації і передбачає можливість зібрати працівників для проведення навчання;

індивідуальне навчання передбачає вивчення теоретичного матеріалу самостійно та у формі консультацій з керівниками навчальних груп або іншими особами. Індивідуальне навчання доцільно застосовувати там, де немає можливості зібрати працівників для проведення навчання;

на підприємствах, в установах, організаціях з чисельністю працівників 50 осіб і менше навчання може здійснюватися шляхом проведення інструктажів за програмою прискореної підготовки працівників до дій в особливий період, які проводяться особами з питань цивільного захисту, призначеними в межах штатної чисельності суб'єкта господарювання;

за рішенням керівника можлива змішана форма навчання, що передбачає вивчення частини тем програми у складі груп в навчальних класах, решти тем – самостійне вивчення та у формі консультацій.

Для оперативного проведення прискореної підготовки працівників необхідна друга умова навчання – наявність навчально-методичних матеріалів (конспектів, планів проведення занять, навчально-матеріальної бази тощо).

В даному посібнику пропонуються інформаційні матеріали для складання конспектів або планів проведення занять за вказаними темами Програми прискореної підготовки об'єкта (розділ 4. Інформаційні матеріали для проведення занять за темами програми прискореної підготовки працівників об'єкта).

Особливостями проведення занять за темами програми прискореної підготовки об'єкта є:

- за темою №1. Заняття теоретичне. Під час проведення заняття доводиться стислий зміст окремих статей законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про правовий режим надзвичайного стану», а також особливості діяльності органів влади, підприємств, установ, організацій під час введення воєнного, надзвичайного стану.

- за темою №2. Заняття має теоретичну і практичну компоненту і є достатньо складним. Під час проведення заняття доцільно довести до працівників об'єкта не загальний зміст Плану цивільного захисту об'єкта на

особливий період, а конкретні обов'язки кожного працівника (або обов'язки груп, бригад, відділів, секторів, інших структурних підрозділів) згідно вказаного Плану. Також пропонується відпрацювати практичні дії за сигналами оповіщення військового часу. Можна припустити, що не всі керівники навчальних груп ознайомлені із змістом Плану цивільного захисту об'єкта в особливий період, тому що існують деякі обмеження щодо допуску до цього документа. Для якісного проведення цього заняття керівнику структурного підрозділу об'єкта з питань цивільного захисту або особі з питань цивільного захисту об'єкта необхідно провести інструктивне заняття з керівниками навчальних груп, під час якого визначити стислий зміст інформації, які необхідно довести до кожного працівника (або до груп, бригад, відділів, секторів, інших структурних підрозділів).

- за темою №3. Заняття має теоретичну і практичну компоненту. Під час проведення заняття доцільно довести до працівників об'єкта стислу інформацію про захисні споруди, які розташовані на території об'єкта або які призначені для укриття персоналу об'єкта. На теоретичну частину пропонується планувати 1/3 загального часу заняття. Решту часу пропонується витратити на практичні дії працівників при заповненні захисних споруд та під час знаходження в захисних спорудах.

- за темою №4. Заняття має теоретичну і практичну компоненту. Під час проведення заняття доцільно довести до працівників об'єкта не загальні положення керівних документів про організацію і здійснення евакуації, а інформацію: коли і як повинна проводитись евакуація на об'єкті в особливий період. На теоретичну частину пропонується планувати 1/3 загального часу заняття. Решту часу пропонується витратити на практичні дії працівників під час термінової евакуації, під час обов'язкової евакуації за межі території об'єкту при виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження заходів.

- за темою №5. Заняття має теоретичну і практичну компоненту. Під час проведення заняття доцільно нагадати працівникам об'єкта правила поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів, засоби пожежогасіння, протипожежне устаткування та інвентар, порядок та правила їх використання під час пожежі, а також дії при гасінні пожежі. На теоретичну частину пропонується планувати 1/3 загального часу заняття. Решту часу пропонується витратити на практичні дії працівників при виявленні вибухонебезпечних предметів або практичні дії щодо гасіння пожежі в особливий період.

- за темою №6. Заняття має теоретичну і практичну компоненту. Під час проведення заняття доцільно довести до працівників об'єкта небезпечні чинники надзвичайних ситуацій соціального та воєнного характеру, особливості життєзабезпечення на території, яка знаходиться у зоні військових дій. На теоретичну частину пропонується планувати 1/3 загального часу заняття. Решту часу пропонується витратити на практичні дії працівників під час обстрілів, повітряних атак, збройних нападів.

- за темою №7. Заняття має теоретичну і практичну компоненту. Під час проведення заняття доцільно довести до працівників об'єкта особливості ураження працівників у військовий час: кульові та осколкові поранення, опіки внаслідок використання зброї масового ураження, великих пожеж. На теоретичну частину пропонується планувати 1/2 загального часу заняття. Решту часу пропонується витратити на практичні дії працівників у випадках:

надання домедичної допомоги при великій кількості постраждалих;
проведення первинного огляду потерпілого, проведення серцево-легеневої реанімації;

надання першої допомоги при ранах і кровотечах, зупинки кровотеч, накладання пов'язок на рани;

надання першої допомоги при переломах. Тренування у виконанні прийомів та способів іммобілізації із застосуванням табельних або підручних засобів;

надання першої допомоги при опіках.

- перевірка знань. У випадку проведення перевірки знань основну увагу доцільно направити на придбання працівниками практичних навичок щодо дій при виникненні надзвичайних ситуацій воєнного характеру.

ї

4. ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ЗА ТЕМАМИ ПРОГРАМИ ПРИСКОРЕНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОБ'ЄКТА

Тема 1. Правовий режим воєнного стану. Поняття особливого періоду та заходів мобілізації. Правовий режим надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану.

Навчальні питання:

1. Визначення воєнного стану. Поняття особливого періоду та заходів мобілізації.

2. Визначення надзвичайного стану. Мета введення надзвичайного стану. Умови та порядок введення, скасування надзвичайного стану. Заходи правового режиму надзвичайного стану, що запроваджуються в умовах надзвичайного стану. Додаткові заходи правового режиму надзвичайного стану у зв'язку з масовими порушеннями громадського порядку.

3. Гарантії прав і свобод громадян. Відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

1. Визначення воєнного стану. Поняття особливого періоду та заходів мобілізації.

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому

командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, Закон «Про правовий режим воєнного стану» та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Військовим командуванням, якому згідно з цим Законом надається право разом з органами виконавчої влади, військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати заходи правового режиму воєнного стану, є:

Генеральний штаб Збройних Сил України, Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України, командування видів Збройних Сил України, командування Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, командування Десантно-штурмових військ Збройних Сил України, управління оперативних командувань, командування з'єднань та військових частин Збройних Сил України;

органи управління інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадського порядку та безпеки, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи - військові адміністрації. На території _____ (району, міста, ОТГ) запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану здійснює _____.

Особливий період - період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Мобілізація - комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади,

інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту - на організацію і штати воєнного часу. Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано. На нашому підприємстві (установі, організації) мобілізаційні заходи включають:

- зміни у призначенні підприємства (установі, організації) _____

_____ ;
- мобілізацію працівників підприємства (установи, організації) у кількості ____ осіб та заходи щодо їх заміни;

- проведення заходів щодо забезпечення функціонування підприємства (установи, організації) в умовах воєнного стану.

2. Визначення надзвичайного стану. Мета введення надзвичайного стану. Умови та порядок введення, скасування надзвичайного стану. Заходи правового режиму надзвичайного стану, що запроваджуються в умовах надзвичайного стану. Додаткові заходи правового режиму надзвичайного стану у зв'язку з масовими порушеннями громадського порядку.

Надзвичайний стан - це особливий правовий режим, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим.

Надзвичайний стан може бути введений в разі:

виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;

виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;

спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства;

масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади.

Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України.

Надзвичайний стан в Україні може бути введено на строк не більш як 30 діб і не більш як 60 діб в окремих її місцевостях. У разі необхідності надзвичайний стан може бути продовжений Президентом України, але не більш як на 30 діб (стаття 7 Закону «Про правовий режим надзвичайного стану»).

Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях може бути скасований Указом Президента України раніше строку, на який він вводився, в разі усунення обставин, що обумовили необхідність введення надзвичайного стану.

Указом Президента України про введення надзвичайного стану в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням або злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей на період надзвичайного стану можуть запроваджуватися такі заходи:

встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування по території, де вводиться надзвичайний стан;

обмеження руху транспортних засобів та їх огляд;

посилення охорони громадського порядку та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства;

заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом;

заборона страйків.

Забезпечення громадського порядку, охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян в умовах надзвичайного стану здійснюється силами і засобами органів Міністерства внутрішніх справ України, в тому числі Національної гвардії України, Служби безпеки

України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України відповідно до їх повноважень, встановлених законом.

В умовах надзвичайного стану забороняються:

зміна Конституції України;

зміна виборчих законів;

проведення виборів Президента України, виборів до Верховної Ради України, і органів місцевого самоврядування;

проведення всеукраїнських та місцевих референдумів;

обмеження прав і повноважень народних депутатів України.

Додаткові заходи правового режиму надзвичайного стану у зв'язку з масовими порушення громадського порядку:

- запровадження комендантської години (заборона перебувати на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень особи у встановлені години доби);

- перевірка документів у громадян, а в необхідних випадках - проведення особистого огляду, огляду речей, транспортних засобів, багажу і вантажів, службових приміщень та житла громадян;

- заборона призовникам і військовозобов'язаним змінювати місце проживання без відома відповідного військового комісаріату;

- обмеження або тимчасова заборона продажу зброї, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин, а також алкогольних напоїв та речовин, вироблених на спиртовій основі;

- тимчасове вилучення у громадян зареєстрованої вогнепальної і холодної зброї та боєприпасів, а у підприємств, установ і організацій - також навчальної військової техніки, вибухових, радіоактивних речовин і матеріалів, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин;

- заборона виготовлення і розповсюдження інформаційних матеріалів, що можуть дестабілізувати обстановку;

- регулювання роботи цивільних теле- та радіоцентрів, заборона роботи аматорських радіопередавальних засобів та радіовипромінювальних пристроїв особистого і колективного користування;

- особливі правила користування зв'язком та передачі інформації через комп'ютерні мережі;

- порушення у порядку, визначеному Конституцією і законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських організацій в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах надзвичайного стану визначаються відповідно до Конституції України, Закону «Про правовий режим надзвичайного стану» (далі цей Закон) та інших законів України. Передбачені цим Законом обмеження конституційних прав і свобод громадян, які можуть бути застосовані за умов надзвичайного стану, є вичерпними і розширеному тлумаченню не підлягають. Строк їх

застосування не перевищує строку, на який вводиться надзвичайний стан. Введення інших обмежень забороняється.

В умовах надзвичайного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, зазначені у частині другій статті 64 Конституції України.

Особам, які втратили житло у зв'язку з обставинами, пов'язаними з дією надзвичайного стану, в тому числі з проведенням робіт по їх відверненню або ліквідації, відповідно до закону надаються жилі приміщення. Особам, які постраждали від надзвичайних ситуацій, в тому числі при проведенні аварійно-рятувальних робіт, відшкодовуються заподіяні матеріальні збитки та надається інша необхідна допомога на умовах і в порядку, встановленому законом.

Юридичним особам, майно і ресурси яких використовувалися для відвернення або ліквідації ситуацій, що стали причиною введення надзвичайного стану, відшкодовується їх повна вартість у встановленому законом порядку.

Якщо майно, що було примусово відчужене у юридичних і фізичних осіб, після скасування правового режиму надзвичайного стану збереглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати повернення такого майна у судовому порядку або вимагати надання йому взамін іншого майна, якщо це можливо.

Особам, тимчасово переведеним на роботу, не обумовлену трудовим договором, а також залученим до робіт по ліквідації надзвичайних ситуацій у випадках, передбачених цим Законом, гарантується оплата праці відповідно до чинного законодавства.

3. Гарантії прав і свобод громадян. Відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Україна відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права при введенні надзвичайного стану негайно після його введення повідомляє через Генерального секретаря ООН державам, які беруть участь у цьому пакті, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом, та про межу цих відхилень і причини прийняття такого рішення.

Правосуддя на території, де введено надзвичайний стан, здійснюється лише судами, створеними відповідно до Конституції України. Введення будь-яких скорочених або прискорених форм судочинства забороняється.

Контроль за діяльністю органів виконавчої влади в умовах надзвичайного стану здійснюють Кабінет Міністрів України та Рада національної безпеки і оборони України.

Тема 2. Обов'язки працівників відповідно Плану цивільного захисту на особливий період _____ (назва об'єкту). Порядок дій за сигналами оповіщення військового часу.

Навчальні питання:

1. Доведення до працівників порядку дій відповідно Плану цивільного захисту на особливий період в частині, що стосується працівника.

2. Сигнали оповіщення та порядок їх доведення.

3. Подача сигналів оповіщення технічними засобами об'єкту та порядок дій за ними (практичне відпрацювання).

1. Доведення до працівників порядку дій відповідно Плану цивільного захисту на особливий період в частині, що стосується працівника.

Підготувати навчальні матеріали за даною темою без ознайомлення з Планом реагування _____ (назва об'єкту) на особливий період неможливо. Тому пропонується визначити перелік даних, який доцільно довести до працівників. Докладну інформацію керівник навчальної групи повинен отримати від керівника структурного підрозділу об'єкта з питань цивільного захисту або особи з питань цивільного захисту об'єкта під час проведення інструктивних занять з керівниками навчальних груп об'єкта.

План реагування _____ (назва об'єкта) на особливий період визначає обсяг, порядок організації, способи і строки здійснення заходів щодо виконання завдань цивільного захисту в режимі функціонування в умовах особливого періоду.

Доцільно довести наступні дані до працівників _____ (назва об'єкта):

I. Дії працівників при отриманні інформації (відповідного сигналу) про загрозу раптового нападу супротивника:

- порядок отримання ними сигналу "Повітряна тривога" та негайні їх дії;

- в яких захисних спорудах цивільного захисту (далі ЗСЦЗ) вони укриваються;

- порядок отримання ними засобів індивідуального захисту, приладів радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного контролю на робочих місцях;

- їх участь у заходах безаварійної зупинки об'єкта, крім ділянок і цехів із безперервним циклом виробництва;

- їх участь у здійсненні дозиметричного і хімічного контролю;

- виконання ними вимог режимів радіаційного захисту;

- залучення їх до проведення спеціальної обробки одягу, майна та транспорту (у випадку необхідності);

- порядок проходження ними санітарної обробки (у випадку необхідності);

- виконання ними заходів світломаскування;

- їх участь у проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт;

- їх участь у здійсненні заходів щодо забезпечення дій сил цивільного захисту та відновлення їх готовності до дій;

- їх участь у відновленні готовності підрозділів сил цивільного захисту об'єкта до дій;

- порядок отримання ними інформації та надання доповідей про виконання заходів.

II. Дії працівників при отриманні інформації (відповідного сигналу) про планове переведення об'єкта з режиму функціонування у мирний час в режим функціонування в умовах особливого періоду:

- порядок отримання ними сигналу про планове переведення об'єкта з режиму функціонування у мирний час в режим функціонування в умовах особливого періоду та їх дії;

- порядок отримання ними інформації та надання доповідей про виконання заходів. Їх завдання щодо забезпечення діяльності органів управління та участь у відновленні управління об'єктом цивільного захисту у разі його порушення, організації дублювання і децентралізованого управління у разі виходу з ладу захищеного пункту управління або втрати зв'язку, організації зв'язку з основними і запасними пунктами управління органів управління вищого рівня, евакуаційними органами, підрозділами сил цивільного захисту і взаємодіючими органами управління;

- їх участь у проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт;

- коли, як і в яких захисних спорудах цивільного захисту вони укриваються;

- доведення порядку завчасної евакуації членів їх сімей;

- їх участь у заходах щодо збільшення наявного фонду ЗСЦЗ, у заходах з нарощування захисту персоналу у ЗСЦЗ в особливий період за ступенями готовності

- їх участь у заходах щодо зменшення обсягу запасів небезпечних хімічних речовин (далі НХР) на _____ (назва об'єкта) (у випадку наявності НХР);

- виконання ними вимог режимів радіаційного захисту;

- залучення їх до проведення спеціальної обробки одягу, майна та транспорту (у випадку необхідності);

- порядок проходження ними санітарної обробки (у випадку необхідності);

- порядок отримання ними засобів індивідуального захисту, приладів радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного контролю на робочих місцях;

- їх участь у здійсненні дозиметричного і хімічного контролю;

- їх участь у здійсненні заходів медичного забезпечення;

- їх участь у здійсненні заходів з евакуації;

- їх участь у здійсненні заходів щодо забезпечення сталої роботи об'єкта;

2. Сигнали оповіщення та порядок їх доведення.

Основним сигналом оповіщення є сигнал «УВАГА ВСІМ!», який передається перед екстреним повідомленням. Подається включенням сирен, гудками підприємств, транспорту та інших засобів з метою привернення уваги населення. По цьому сигналу необхідно включити радіотрансляційні і телевізійні приймачі (на програмі УТ-1) для прослуховування екстрених повідомлень. Екстрені повідомлення передаються:

- по I каналу «Інтер» ОРТПЦ від оперативного чергового Кіровоградської ОДА;
- Кіровоградською обласною державною телерадіокомпанією „Новий День” (101,9 ФМ).
- апаратурою дистанційного управління циркулярного виклику для оповіщення посадових осіб через квартирні та службові телефони;
- мережами провідного мовлення і через місцеві радіомовні станції (шляхом передачі мовної інформації);
- засобами мобільного зв'язку;
- гучномовцями встановленими на транспортній базі органів внутрішніх справ, пожежної та газової служби, центром технічної експлуатації та радіофікації населення.

Оповіщення на воєнний час про загрозу застосування противником зброї масового ураження або виникнення надзвичайної ситуації здійснюється за сигналами: ракетна і авіаційна небезпека - ПОВІТРЯНА ТРИВОГА; радіаційне зараження - РАДІАЦІЙНЕ ЗАРАЖЕННЯ; хімічне зараження - ХІМІЧНЕ ЗАРАЖЕННЯ; біологічне зараження - БІОЛОГІЧНЕ ЗАРАЖЕННЯ.

Поради щодо дій при отриманні сигналів оповіщення.

Якщо сигнал «Увага всім» застав вдома:

- вимкнути телевізор або радіоприймач і уважно прослухати інформацію;
- закрити вікна, вимкнути усі електричні прибори та нагрівальні прилади, перекрити газ, вимкнути світло;
- потрібно допомогти батькам узяти необхідні речі;
- взяти індивідуальні засоби захисту, завчасно підготовлений запас продуктів і води, особисті документи, кишеньковий ліхтар та найкоротшим шляхом прямувати до найближчої захисної споруди.

Якщо сигнал «Увага всім» застав на роботі:

- припинити роботи;
- отримати засоби індивідуального захисту;
- під керівництвом керівника укритися в захисній споруді (сховищі).

Якщо сигнал «Увага всім» застав на вулиці:

- вслухати вказівки адміністрації громадського місця та діяти у відповідності з ними (йти в зазначені сховища або укриття);

якщо працівник не встиг сховатися в захисній споруді, слід негайно скористатися умовами місцевості: ямами, канавами, що є поблизу. У будь-якому такому укритті треба обов'язково лягти на землю вниз обличчям.

Коли необхідно відмінити сигнал «Увага всім», подається сигнал «Відбій повітряної тривоги». За цим сигналом працівники виходять зі сховища.

Як діяти після сигналу «Хімічна небезпека»:

при оголошенні хімічної небезпеки не панікувати, слухати повідомлення органів виконавчої влади з питань надзвичайних ситуацій або керівництва об'єкта;

щоб уникнути зараження небезпечними хімічними речовинами, для захисту органів дихання використовувати ватно-марлеві пов'язки, протипилові маски чи спеціальні засоби захисту;

якщо засобів індивідуального захисту немає і вийти із району аварії неможливо - залишитись у приміщенні і негайно загерметизувати входні двері та вікна, використовуючи ковдру чи інші щільні тканини;

перед виходом з будинку відключить джерела електро-, водо- та газопостачання, взяти з собою необхідні речі, продукти харчування і воду;

виходити із зони хімічного зараження в бік, перпендикулярний напрямку вітру та обходити тунелі, яри – в низинах може бути висока концентрація небезпечних хімічних речовин;

слухати по радіо вказівки управління з питань НС та ЦЗН облдержадміністрації або керівництва об'єкта.

Як діяти після сигналу «Радіаційна небезпека»:

при оголошенні небезпечного стану не панікувати, слухати повідомлення керівництва об'єкта або органів виконавчої влади з питань надзвичайних ситуацій;

для захисту органів дихання використовувати ватно-марлеві пов'язки, протипилові маски чи спеціальні засоби захисту (протигаз, респіратор);

для зменшення проникнення радіаційних речовин в квартиру (будинок) щільно закрити вікна та двері, щілини заклеї;

підготуватись до можливої евакуації: упакувати у герметичні пакети та склади у валізу документи, цінності та гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на 2-3 доби, питну воду. Підготувати найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук);

перед виходом з будинку відключить джерела електро-, водо- та газопостачання, взяти з собою необхідні речі, продукти харчування і воду.

В складних умовах аварії, стихійного лиха необхідно дотримуватися організованості, дисципліни, точно виконувати встановлені правила поведінки. Метушня, паніка – неприпустимі під час надзвичайних ситуацій.

Отже можна зробити висновки що інформування та оповіщення є основним принципом та головним і невід'ємним елементом всієї системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Своєчасне

доведення сигналів та інформації про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій до підприємств, установ, організацій, працівників є запорукою прийняття виважених рішень і виконання заходів щодо захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій. Кожний громадянин повинен знати сигнали цивільного захисту та вміти діяти за ними.

Доведена інформація стосується порядку отримання _____ (назва об'єкта) або оповіщення працівників у випадку їх знаходження поза межами _____ (назва об'єкта).

На _____ (назва об'єкта) встановлені наступні сигнали оповіщення: _____

Оповіщення на _____ (назва об'єкта) проводиться:

- мережею проводового зв'язку через об'єктову АТС;
- мережею проводового зв'язку через об'єктову радіомовну станцію;
- засобами мобільного зв'язку;
- посильними.

3. Подача сигналів оповіщення технічними засобами об'єкта та порядок дій за ними (практичне відпрацювання).

Для практичного відпрацювання порядку оповіщення працівників на _____ (назва об'єкта) в учбових цілях надається сигнал «УВАГА ВСІМ!» та один з сигналів оповіщення на воєнний час. Працівники практично діють згідно визначеного порядку дій. Керівник заняття контролює правильність дій навчаємих та корегує дії окремих працівників у випадку неправильних дій.

Тема 3. Укриття у захисних спорудах цивільного захисту.

Навчальні питання:

1. Захисні споруди цивільного захисту, їх призначення, обладнання та порядок приведення у готовність. Звільнення сховища (укриття) від матеріальних засобів, які в ньому зберігаються.

2. Визначення та доведення до працівників місць їх розташування у захисних спорудах, порядок їх заняття та поведінки. Виготовлення та встановлення лавок, нар.

3. Будівництво швидкоспоруджуємих укриттів, найпростіших та протирадіаційних укриттів (ПРУ), пристосування для ПРУ заглиблених приміщень.

4 Дії працівників при заповненні захисних споруд та під час знаходження в захисних спорудах (практичне відпрацювання).

Керівнику заняття доцільно стисло нагадати працівникам загальні положення щодо порядку укриття в захисних спорудах, а саме:

1. Захисні споруди цивільного захисту, їх призначення, обладнання та порядок приведення у готовність. Звільнення сховища (укриття) від матеріальних засобів, які в ньому зберігаються.

Захисні споруди цивільного захисту - інженерні споруди, призначені для захисту населення від впливу небезпечних факторів, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів.

До захисних споруд цивільного захисту належать:

1) сховище - герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів;

2) протирадіаційне укриття - негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості;

3) швидкоспоруджувана захисна споруда цивільного захисту - захисна споруда, що зводиться із спеціальних конструкцій за короткий час для захисту людей від дії засобів ураження в особливий період.

Для захисту людей від деяких факторів небезпеки, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій у мирний час, та дії засобів ураження в особливий період також використовуються споруди подвійного призначення та найпростіші укриття.

Споруда подвійного призначення - це наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення.

Найпростіше укриття - це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій, а також від дії засобів ураження в особливий період.

На _____ (назва об'єкта) для укриття працівників використовуються:

Для укриття працівників нашого _____ (цеху, відділу, ділянки, підрозділу) призначено _____

Для підготовки захисної споруди до прийому людей необхідно виконати такі підготовчі роботи:

- розкрити опечатані приміщення, розконсервувати і задіяти все обладнання і прилади;
- відкрити всі входи для прийому осіб, що будуть укриватися;
- припинити роботу технологічного обладнання (при необхідності);
- закрити (задраїти) технологічні прорізи (вантажні люки, шахти ліфтів, вентиляційні отвори);

- закласти виступаючі над поверхнею землі прорізи в огорожувальних конструкціях (ПРУ);
- провітрити і при необхідності здійснити дезінфекцію приміщень;
- винести з приміщень громіздке устаткування, матеріали і вироби, що перешкоджають розміщенню людей;
- розчистити підходи до захисних споруд, установити написи-показники і включити світлові сигнали "Вхід";
- установити і підключити репродуктори (гучномовці) та телефони;
- установити нари і лавки для розміщення людей, при цьому необхідно зберегти максимальну місткість захисної споруди;
- перевірити системи повітропостачання, водопостачання, каналізації і електропостачання, справність відключаючих пристроїв, провести розконсервацію і пробний пуск дизельної електростанції;
- перевірити герметичність сховища;
- забезпечити необхідний запас медикаментів;
- забезпечити необхідний запас продуктів харчування;
- заповнити баки питною водою (для цього відкривають засувку на підведенні до баків і відкривають вентиль на повітряній лінії від баків);
- забезпечити захисну споруду відсутнім інструментом, приладами, матеріалами.

Термін проведення необхідних робіт у всіх випадках не повинен перевищувати установленого.

У разі приведення захисної споруди у готовність до використання за призначенням її приміщення звільняються від техніки та майна протягом не більш як восьми годин.

2. Визначення та доведення до працівників місць їх розташування у захисних спорудах, порядок їх заняття та поведінки. Виготовлення та встановлення лавок, нар.

Особи, що укриваються, повинні прибувати у захисну споруду із засобами індивідуального захисту та дводобовим запасом продуктів у поліетиленовій упаковці (якщо вони не закладені у захисній споруді) та мати при собі найбільш необхідні речі.

Забороняється приносити у захисну споруду легкозаймисті речовини або речовини, що мають сильний запах, а також громіздкі речі, приводити тварин.

Заповнювати захисні споруди необхідно організовано, без паніки. Розміщує людей у відсіках особовий склад формувань з обслуговування захисних споруд.

Розміщення здійснюється, як правило, за виробничим або територіальним принципами (цех, бригада, будинок), місця розміщення таких груп позначають табличками відповідного змісту.

Особи, що укриваються, під час перебування у захисній споруді повинні виконувати усі вказівки командира і особового складу формування

(ланки), що стосуються перебування у споруді, надавати їм необхідну допомогу.

У захисній споруді забороняється палити, шуміти, запалювати без дозволу газові лампи, свічки. Не слід ходити по приміщеннях без особливої необхідності. Необхідно дотримуватись дисципліни, якнайменше рухатися. Слід організувати позмінний відпочинок людей на місцях, обладнаних для лежання. Для повноцінного відпочинку можна тримати у захисній споруді або брати з собою легкі підстилки і невеликі подушки з поролону, губчатої гуми або іншого синтетичного матеріалу.

Оповіщення осіб, що укриваються, про обстановку поза захисною спорудою і про сигнали та команди здійснюється командиром групи (ланки) з обслуговування захисної споруди або безпосередньо по радіотрансляційній мережі. Вихід із захисної споруди здійснюється за командою "Відбій" (після уточнення обстановки у районі захисної споруди, а також у випадках вимушеної евакуації у порядку, який устанавлюється командиром групи (ланки) з обслуговування захисної споруди).

Приміщення для сидіння і лежання людей, що укриваються, обладнуються лавами або нарами. При цьому кількість місць для лежання має прийматися рівною 20% місткості споруди при двоярусному розташуванні нар, 15% - при одноярусному.

Місця для сидіння в приміщеннях людей, що укриваються, слід передбачати розміром 0.45x0.45 м, а місця для лежання 0.55x1.8 м. Висота лав першого ярусу має бути 0.45 м, висота нар другого ярусу – 1.4 м. від підлоги.

Захисна споруда, яка призначена для укриття нашого _____ (цеху, відділу, ділянки, підрозділу) у мирний час використовувалась як складське приміщення (або по іншому). Зараз виготовляються ___ лавок, ___ нар для розміщення працівників. Наше завдання – встановити вказані лавки і нари.

3. Будівництво швидкоспоруджуємих укриттів, найпростіших та протирадіаційних укриттів (ПРУ), пристосування для ПРУ заглиблених приміщень.

Протирадіаційне укриття (ПРУ) — це захисна споруда, яка забезпечує захист у ній людей від радіоактивних речовин і опромінення в зонах радіоактивного забруднення місцевості та світлового випромінення ядерного вибуху. Захисні властивості ПРУ від радіоактивного опромінення оцінюються коефіцієнтом послаблення радіації, який показує в скільки раз рівень радіації на відкритій місцевості при висоті 1 метр більше рівня радіації в укритті. При відповідній міцності конструкцій ПРУ можуть частково захистити від дії ударної хвилі будь-якого вибуху та уламків зруйнованих будинків.

Вони обладнуються ,насамперед, у підвальних поверхах будинків та споруд. Підвали у цегляних будинках послаблюють радіацію у 200-300 разів,

середня частина підвалу цегляного будинку в декілька поверхів — у 500-1000 разів. Підвали у дерев'яних будинках в 7-12 раз.

Під протирадіаційні укриття можуть бути використані і наземні поверхи. Найбільш придатні для цього кам'яні і цегляні будинки, які мають капітальні стіни та невеликі площі отворів. У ПРУ повинні бути основні та допоміжні приміщення. До основних, належать місця для розміщення людей, а до допоміжних — санітарні вузли, вентиляційні та інші. Площа приміщення для укриття людей розраховується з норми на одну людину 0,4-0,5 м².

Для встановлення можливості використання для укриття населення як споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів обстежують:

тунелі (автодорожні, магістральні, пішохідні);

підземні склади;

споруди котлованного типу (автостоянки, паркінги, гаражі, підземні торговельні центри, підприємства громадського харчування, магазини);

колишні оборонні об'єкти та бази;

підземні гірські виробки, печери та інші підземні порожнини різного призначення;

підвальні, цокольні і перші поверхи об'єктів цивільного і промислового призначення;

інші об'єкти, що за своїми технічними характеристиками та захисними властивостями можуть бути використані для укриття.

Швидкоспоруджувані сховища (далі ШСС) повинні мати приміщення для людей, що укриваються, місця для розміщення фільтро-вентильованого обладнання, санітарний вузол, місця для збереження продовольства, запасу, води, вхід (входи), тамбур, аварійний вихід.

Обладнання споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів має забезпечувати можливість безперервного перебування в них населення впродовж не менше 48 годин.

З цією метою споруди подвійного призначення та найпростіші укриття забезпечуються:

місцями для сидіння (лежання) - лавками, нарами, стільцями, ліжками тощо;

ємностями з питною (з розрахунку 2 л на добу на одну особу, яка підлягає укриттю) та технічною водою (за відсутності централізованого водопостачання);

контейнерами для зберігання продуктів харчування;

виносними баками, що щільно закриваються, для нечистот (для неканалізованих будівель і споруд);

резервним штучним освітленням (електричними ліхтарями, свічками, газовими лампами тощо);

первинними засобами пожежогасіння (відповідно до встановлених норм для приміщень відповідного функціонального призначення);

засобами надання медичної допомоги;

засобами зв'язку і оповіщення (телефоном, радіоприймачем); шанцевим інструментом (лопатами штиковими та совковими, ломами, сокирами, пилками-ножівками по дереву, по металу тощо).

_____ (назва об'єкта) має необхідну кількість сховищ, протирадіаційних, швидкоспоруджуємих та найпростіших укриттів для укриття 100% працівників. (Або немає необхідної кількості захисних споруд та укриттів. Тому необхідно у стислі строки обладнати _____)

4 Дії працівників при заповненні захисних споруд та під час знаходження в захисних спорудах (практичне відпрацювання).

Для практичного відпрацювання дій працівників при заповненні захисної споруди та під час знаходження в захисній споруді керівник заняття надає сигнал «Повітряна тривога». Працівники укриваються у визначеній захисній споруді та практично виконують правила поведінки під час знаходження у захисній споруді.

Тема 4. Проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій воєнного характеру.

Навчальні питання:

1. Завдання _____ (назва об'єкта) щодо проведення евакуаційних заходів. Порядок оповіщення о розосередженні і евакуації.

2. Термінова евакуація, порядок її проведення.

3. Обов'язкова евакуація за межі території _____ (назва об'єкту) при виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження.

4. Правила поведінки та обов'язки працівників під час проведення евакуації.

5. Дії працівників під час термінової евакуації. Дії працівників під час обов'язкової евакуації за межі території _____ (назва об'єкту) при виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження (практичне відпрацювання).

1. Завдання _____ (назва об'єкта) щодо проведення евакуаційних заходів. Порядок оповіщення о розосередженні і евакуації.

Особливостями здійснення заходів з евакуації працівників _____ (назва об'єкту) є необхідність продовження роботи об'єкту після зникнення або послаблення відповідної загрози.

Підприємство установа, організація має дві можливі причини для здійснення заходів з евакуації:

перша – отримання сигналу про евакуацію у складі всього населення відповідної території;

друга – евакуація внаслідок внутрішніх причин (загроза руйнування виробничих будівель, радіоактивне або хімічне зараження території, переміщення об'єкта в інший регіон тощо).

Керівнику заняття доцільно стисло нагадати працівникам загальні положення щодо порядку проведення заходів з евакуації, а саме:

Залежно від обстановки, що склалася під час надзвичайної ситуації, проводиться загальна або часткова евакуація тимчасового або безповоротного характеру.

Обов'язкова евакуація проводиться у разі виникнення загрози аварії з викидом радіоактивних і небезпечних хімічних речовин, катастрофічного затоплення місцевості та землетрусів, масових лісових і торф'яних пожеж, зсувів, інших геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів, збройних конфліктів.

Загальна евакуація проводиться із зон радіоактивного та хімічного забруднення, катастрофічного затоплення населених пунктів у разі руйнування гідротехнічних (гідрозахисних) споруд, хвиля прориву яких може досягнути зазначених населених пунктів менше ніж за чотири години.

Часткова евакуація проводиться на підставі рішення місцевої держадміністрації або посадової особи, яка має повноваження щодо прийняття такого рішення.

Рішення про проведення евакуації на об'єктовому рівні приймає керівник підприємства установи, організації.

Кіровоградська область не має завдання загальної евакуації населення в інші області України. Можлива завчасна евакуація в межах області для підприємств, установ, організацій, які розташовані в зонах можливого катастрофічного затоплення, в межах добігання хвилі прориву за 4 години або в зонах ураження об'єктів підвищеної небезпеки.

Також можлива евакуація при переміщенні об'єкту під час воєнного стану в інший регіон (як об'єкт, який має особливе значення для національної економіки України і функціонування якого на попередньому місці пов'язано з вірогідністю великих руйнувань внаслідок застосування супротивником засобів ураження). Особливості такої евакуації полягає в тому, що необхідно евакуйовати і працівників, членів їх сімей і все обладнання, майно об'єкту.

Перераховані варіанти проведення заходів з евакуації передбачають наявність часу на підготовчі заходи (оповіщення, збір працівників, які входять до складу органів з евакуації, підготовка до евакуації працівників та членів їх сімей тощо).

Крім того, можлива термінова евакуація внаслідок внутрішніх причин (загроза руйнування виробничих будівель, радіоактивне або хімічне зараження території, виникнення пожежі тощо). Термінова евакуація не передбачає часу на підготовчі заходи, вимагає проведення негайних евакуаційних заходів і не передбачає переміщення працівників на великі відстані.

Далі керівник заняття доводить до працівників всі варіанти проведення заходів з евакуації, які визначені в плані цивільного захисту

_____ (назва об'єкту) на особливий період, вказує місце збору для працівників своєї групи.

Для оповіщення про евакуацію використовуються всі засоби оповіщення _____ (назва об'єкту). (див. тему 2).

2. Термінова евакуація, порядок її проведення.

Оповіщення про евакуацію має дуже важливе значення при необхідності проведення термінової евакуації.

Термінова евакуація може проводитись за рішенням керівника об'єкту, керівника цеху, ділянки або взагалі за попередженням першого, хто побачив загрозу. Під час термінової (негайної) евакуації працівники, які евакуюються, повинні як найскоріше залишити приміщення, будівлю, зону небезпечного хімічного зараження, затоплення.

Далі керівник заняття вказує місце збору після термінової евакуації для працівників своєї групи.

3. Обов'язкова евакуація за межі території _____ (назва об'єкту) при виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження.

Ситуації або події, які можуть бути причиною обов'язкової евакуації за межі території _____ (назва об'єкту) і які спричинені застосуванням супротивником засобів ураження, можуть бути:

- велика пожежа;
- загроза руйнування або руйнування будівель об'єкту;
- загроза захоплення об'єкту противником;
- затоплення території об'єкта внаслідок руйнування гідротехнічних споруд;
- виникнення зони небезпечного радіаційного (або хімічного) зараження внаслідок застосування засобів ураження по об'єктам підвищеної небезпеки та їх руйнування, якщо _____ (назва об'єкту) знаходиться у зоні ураження цих об'єктів;
- застосування противником ядерної, хімічної зброї. Варіант застосування такої зброї маловірогідний, але виключати його повністю не можна.

Вказані можливі причини обов'язкової евакуації працівників за межі території об'єкта дозволяє стверджувати, що обов'язкова евакуація при виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження, проводиться практично також, як і термінова (негайна) евакуація. Після проведення такої евакуації проводиться евакуація в інший регіон.

4. Правила поведінки та обов'язки працівників під час проведення евакуації.

Підготовка до евакуації

1. Необхідно узнати номер збірної пункту, його адресу, номер телефону, спосіб евакуації.

2. Відправляючись на збірний пункт після отримання повідомлення про евакуацію, необхідно:

- закрити вікна, кватирки, газові й водопровідні запірні вентиля, відключити електроенергію;
- мати при собі паспорт, і інші необхідні документи, гроші;
- із собою мати одяг по сезону, білизну, постільні принадлежності, взуття бажано - гумова, продукти й питну воду на 2-3 доби, необхідні медикаменти;
- дітям дошкільного віку пришити бирочки з білої матерії (з внутрішньої сторони одягу під комір) із вказівкою прізвища, імені та по батькові дитину, року його народження, місця проживання й місця роботи батька й матері.

Рекомендації щодо підготовки комплекту необхідних речей.

"Екстрена валізка"

Екстрена валіза, як правило, являє собою міцний і зручний рюкзак від 25 літрів і більше, що містить необхідний індивідуальний мінімум одягу, предметів гігієни, медикаментів, інструментів, засобів індивідуального захисту та продуктів харчування. Всі речі повинні бути новими (періодично поновлюваними) і не використовуватись у повсякденному житті. Екстрена валіза призначена для максимально швидкої евакуації із зони надзвичайної події, будь то землетрус, повінь, пожежа, загострена криміногенна обстановка, епіцентр військових дій і т.д. Вантаж у рюкзаку треба укласти рівномірно. Добре мати рюкзак з "підвалом" (нижнім клапаном).

У рюкзак рекомендується покласти наступне:

копії важливих документів в поліетиленовій упаковці. Заздалегідь зробіть копії всіх важливих документів – паспорта, автомобільних прав, документів на нерухомість, автомобіль і т.д. Документи треба укласти так, щоб у разі необхідності їх можна було швидко дістати. Доцільно серед документів тримати кілька фотографій рідних і близьких;

кредитні картки та готівку (невеликий запас грошей);

дублікати ключів від будинку і машини;

карту місцевості, а також інформацію про спосіб зв'язку і зустрічі в умовленому місці зустрічі вашої родини;

засоби зв'язку та інформації (невеликий радіоприймач з можливістю прийому в УКХ і БМ діапазоні) та елементи живлення до радіоприймача (якщо потрібні);

ліхтарик (краще кілька) і запасні елементи живлення до нього, сірники (бажано туристичні), запальничка, свічки;

компас, годинник (краще водонепроникні);

багатофункціональний інструмент, що включає (лезо ножа, шило, пилку, викрутку, ножиці тощо);

ніж, сокира;

декілька пакетів для сміття, об'ємом 120 літрів. Може замінити намет або тент, якщо розрізати;

рулон широкого скотчу;

упаковка презервативів. Презерватив, за необхідності, може використовуватись для захисту від вологи сірників та запальничок, у якості джгута для зупинки кровотечі, надійного закупорювання ємкостей від комах та піску, перенесення води;

шнур синтетичний 4-5 мм , близько 20 м;

блокнот і олівець;

нитки та голки;

аптечка першої допомоги. До складу аптечки обов'язково повинні входити: бинти, лейкопластир, вата, йод, активоване вугілля (інтоксикація), парацетамол (жарознижувальний), пенталгін (знеболююче), супрастин (алергія), имодиум (діарея), фталазол (шлункова інфекція), альбуцид (краплі для очей), жгут, шприци тощо; ліки що Ви приймаєте (мінімум на тиждень) з описом способу застосування та дози; рецепти; прізвища та мобільні телефони ваших лікарів (слідкуйте за терміном придатності ліків);

одяг: комплект нижньої білизни (2 пари), шкарпетки бавовняні (2 пари) і вовняні, запасні штани, сорочка або кофта, плащ-дощовик, в'язана шапочка, рукавички, шарф (може знадобитися в найнесподіваніших ситуаціях), зручне, надійне взуття;

міні-палатка, поліуретановий килимок, спальник (якщо дозволяє місце);

засоби гігієни: зубна щітка і зубна паста, невеликий шматок мила, рушник (є такі в упаковці пресовані), туалетний папір, кілька упаковок одноразових сухих та вологих серветок, кілька носових хусток, засоби інтимної гігієни, бритву, манікюрний набір;

приналежності для дітей (якщо необхідні);

посуд (краще металевий): казанок, фляга, ложка, кружка;

запас їжі на кілька днів - все, що можна їсти без попередньої обробки і не займає багато місця, довго зберігається (не швидкопсувні), наприклад: висококалорійні солодощі (чорний шоколад (з горіхами), жменю льодяників), набір продуктів (тушонка, галети, суп-пакети, м'ясні та рибні консерви), якщо дозволяє місце - крупа перлова, гречана, рис довгозерний, макарони, вермішель, сухі овочеві напівфабрикати, горілка, спирт питний;

запас питної води на 1-2 дні, який треба періодично оновлювати (вода не повинна бути застоюною).

За необхідності, цей список доповнюється і коригується. Із практики, загальна вага "Екстреної валізи" не повинна перевищувати 50 кілограмів.

Після прибуття на збірний пункт

1. Пройти реєстрацію, записати номер ешелону, номер вагона або номер колони, час відправлення в кінцевий пункт призначення.
2. Особисто познайомитися зі старшим вагона або колони.
3. Довідатися місце посадки на транспорт, побудови колони й маршрут руху.
4. На посадку прямувати організовано під керівництвом старших.

На шляху переміщення

1. При проходженні в пішому порядку або на транспорті виконувати правила поведінки та дотримуватись вказівок старших.

2. При слідуванні пішим порядком дотримуватись дисципліни маршу під час руху. Дотримувати заходів безпеки.

3. Під час руху транспортом, дотримуватись заходів безпеки, не виходити з нього без дозволу старшого.

Після прибуття в пункт евакуації

1. Пройти реєстрацію на приймальному пункті та у супроводі старшого убути до пункту розміщення.

2. Громадяни, які евакуюються не мають права самостійно без дозволу місцевих евакуаційних органів вибирати пункти та місця для проживання й переміщатися з одного району в іншій.

5. Дії працівників під час термінової евакуації. Дії працівників під час обов'язкової евакуації за межі території _____ (назва об'єкту) при виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження заходів (практичне відпрацювання).

Для практичного відпрацювання дій працівників під час термінової евакуації та працівників під час обов'язкової евакуації за межі території керівник заняття надає сигнал «Пожежа». Працівники терміново евакуюються за межі території _____ (назва об'єкту).

Тема 5. Вибухо- та пожежонебезпека на виробництві в особливий період. Дії під час виникнення пожеж.

Навчальні питання:

1. Правила поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів.

2. Підвищення пожежної небезпеки у особливий період. Особливості дії працівників у разі загрози або при виникненні пожеж в особливий період.

3. Гасіння пожеж. Засоби пожежогасіння, протипожежне устаткування та інвентар, порядок та правила їх використання під час пожежі.

4. Дії працівника при виявленні вибухонебезпечного предмету. Дії працівника під час гасіння пожежі (практичне відпрацювання).

1. Правила поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів.

В особливий період вибухонебезпечні предмети можуть бути встановлені диверсійно-розвідувальними групами противника або такими, що не спрацювали під час авіаційного нальоту. Артилерійський обстріл території Кіровоградської області маловірогідний.

При виявленні вибухового пристрою або підозрілої речі необхідно:

- зберігати спокій; негайно повідомити про знахідку представників міліції, охорони, аварійно-рятувальних служб або зателефонувати за номерами 101, 102;

- не курити;

- не користуватись запальничками, іншими джерелами відкритого вогню, а також предметами, що можуть його утворювати;

- не торкатись до підозрілої речі руками або іншими речами;

- у жодному разі не намагатися перемішувати вибуховий пристрій (підозрілий предмет) або змінювати його положення;
- залишити місце, де виявлено підозрілий предмет, при можливості організувати охорону на безпечній відстані.

2. Підвищення пожежної небезпеки у особливий період. Особливості дії працівників у разі загрози або при виникненні пожеж в особливий період.

Підвищення пожежної небезпеки в особливий період пов'язане з можливим застосуванням противником засобів ураження та збільшенням масштабів наслідків такого застосування, у тому числі, як основного наслідку, виникнення та розповсюдження великих пожеж.

З метою актуалізації теми рекомендується привести приклади, коли застосування засобів масового ураження викликало великі пожежі (бомбардування Дрездена і Токіо під час другої світової війни).

Особливості дій працівників _____ (назва об'єкту) у разі загрози або при виникненні пожеж у особливий період можна розподілити на дві групи:

перша - особливості підготовки працівників до гасіння пожеж в особливий період;

друга - особливості гасіння пожеж в особливий період.

До першої групи відноситься: зменшення запасів легкогорючих матеріалів і речовин, збільшення матеріально-технічного протипожежного забезпечення (збільшення запасів води, вогнегасників, протипожежного інвентарю, технічних засобів пожежогасіння тощо).

До другої групи відноситься: підготовка всіх працівників до участі у гасінні пожежі, формування збірних груп, команд для боротьби з пожежами.

Під час боротьби з пожежами в особливий період необхідно не допустити поєднання окремих осередків пожеж в одну суцільну пожежу. Для цього обладнуються відсічні протипожежні полоси, формуються групи, команди, які забезпечені засобами захисту органів дихання та здатні працювати в умовах сильного задимлення.

Деякі рекомендації, як діяти під час виявлення пожежі:

Необхідно усвідомити, що в умовах особливого періоду оперативність прибуття до місця виникнення пожежі пожежно-рятувальних підрозділів знижується внаслідок росту кількості викликів і масштабів пожеж. Тому у випадку виявлення пожежі рекомендується доповісти керівництву або пожежній охороні і приступити до гасіння пожежі.

У разі виявлення ознак пожежі, кожен працівник зобов'язаний:

- негайно повідомити про це телефоном (**101**) пожежну охорону та своє керівництво. При цьому слід назвати адресу об'єкта (будинку), вказати кількість поверхів, місце виникнення пожежі, обстановку на пожежі, наявність людей, а також повідомити своє прізвище;

- вжити (по можливості) заходів для евакуації людей, гасіння (локалізації) пожежі та збереження матеріальних цінностей;

- викликати (в разі необхідності) інші аварійно-рятувальні служби (медичну, газорятувальну тощо).

Після виклику пожежної охорони слід попередити про це всіх, хто перебуває поряд, після чого прийняти участь у гасінні пожежі відповідно пожежного розрахунку.

У разі пожежі слід взяти до уваги її небезпечні фактори (висока температура, задимлення, небезпека вибухів, обвалення конструкцій) та механізм їхнього впливу на людину.

Для обмеження циркуляції повітря, яка може пришвидшити горіння, слід позачиняти всі двері й лише після цього покидати приміщення. Якщо дозволяє час, потрібно зупинити подачу газу й вимкнути електрику.

Якщо пожежа виникла у житловому будинку

Якщо пожежа виникла в помешканні над вашою оселею, варто вжити запобіжних заходів для зниження ймовірних втрат від води, яку використовують під час гасіння пожежі. Для цього слід вимкнути всі електроприлади (ще краще - цілковито знеструмити оселю), відсунути од стін меблі, накрити великогабаритні предмети (речі) поліетиленовою плівкою або ковдрами.

Якщо пожежа виникла в помешканні під вашою оселею, Вам доведеться виявити більшу витримку. Перед тим, як виходити через двері, їх слід злегенька прочинити (в жодному разі не відчиняти та не вибивати), бо миттєвий доступ кисню здатний призвести до потужного викиду полум'я. Прочиняти двері потрібно з особливою обережністю: стати на коліно обличчям до дверей і виставити одну ногу вперед на відстань приблизно 50 мм від дверей; прочиняти двері спроквола, прикриваючи себе дверним полотном, щоб забезпечити захист від перепаду температури та впливу полум'я.

Після цього потрібно вичекати кілька секунд і оцінити обстановку. Якщо ви впевнені, що на шляхах виходу з помешкання ще немає сильного задимлення та високої температури, слід негайно, не гаючи жодної секунди, залишити оселю, рухаючись по коридорах та сходових клітках.

Користуватися ліфтом у разі пожежі категорично заборонено!

Виняток становлять ліфти, які призначені для транспортування особового складу підрозділів пожежної охорони.

Ліфтова шахта є шляхом поширення диму та отруйних продуктів горіння. До всього, в разі пожежі ліфт часто знеструмлюють, унаслідок чого можна опинитися в пастці між поверхами.

Якщо вас відрізало вогнем, димом і високою температурою від основних шляхів евакуації, передусім потрібно перешкодити доступові диму та продуктів горіння у ваше приміщення, для чого слід позатуляти всі шпарини по периметру дверей та під ними ганчірками, рушниками, шторами тощо.

Без крайньої потреби не рекомендується використовувати синтетичні тканини, бо їх горіння (термічний розклад) супроводжуються утворенням

високотоксичних речовин та їдкого диму. Якщо в оселі є вода, всі ганчірки потрібно змочити.

У приміщенні, заповненому димом, слід обережно підповзти до вікна, затуливши ніс і рот зволоженою тканиною (ганчіркою), яка відіграє роль тимчасового фільтра, що захищатиме вас від впливу небезпечних продуктів горіння. У задимленій зоні потрібно рухатися поповзом, оскільки більшість нагрітих газоподібних отруйних речовин і дим скупчуються у верхній частині приміщення, де температура внаслідок цього вшестеро вища, ніж унизу, й концентрація кисню недостатня для нормального дихання.

Якщо ви опинилися біля вікна, трохи прочиніть його й дихайте через щпарину. Кличте на допомогу. Коли допомога (працівники пожежних підрозділів) прибула, намагайтесь привернути до себе увагу.

Ніколи не вистрибуйте через вікно без крайньої потреби, адже кожен другий стрибок, скажімо, з четвертого поверху є смертельним. Якщо вистрибувати все ж доведеться, спочатку викиньте через вікно м'які речі (матрац, подушки тощо), після чого необхідно зменшити висоту падіння, повиснувши за вікном на руках. Відштовхнувшись, стрибайте на м'які предмети, які ви скинули задалегідь.

Після того, як ви залишили будинок, у якому відбувається пожежа, не повертайтеся у нього, навіть якщо це здається безпечним! Дим, продукти горіння, раптовий викид полум'я можуть заскочити Вас зненацька. Прибуття працівників пожежної охорони слід чекати на безпечній відстані.

Щоб запобігти стрімкому поширенню пожежі, до приїзду пожежників не рекомендується відчиняти вікна.

Потрібно пам'ятати, що малі діти в разі пожежі часто ховаються під ліжками, в шафах, забиваються в різні кутки та закутки.

Рятуючи потерпілих із будівель, що горять, та під час гасіння пожежі слід виконувати такі правила:

- перед тим, як увійти в палаюче приміщення, вкритися з головою мокрим покривалом, пальтом, плащем, цупкою тканиною;

- двері в задимлене приміщення відчиняти обережно, поволі, прикриваючи себе дверним полотном, щоб уникнути посилення полум'я від припливу свіжого повітря;

- у дуже задимленому приміщенні пересуватися поповзом або зігнувшись;

- для захисту органів дихання від чадного газу дихати крізь зволожену тканину;

- якщо сталося займання одягу, лягти на землю (підлогу) й перекинутися з боку на бік, щоб збити полум'я (бігти не можна, бо полум'я посиляться);

- побачивши людину в одязі, що горить, слід накинути на неї пальто, плащ або будь-яке покривало й щільно притиснути їх до її тіла;

- під час гасіння пожежі використовувати вогнегасники, пожежні крани, а також воду, пісок, землю, покривала та інші засоби.

3. Гасіння пожеж. Засоби пожежогасіння, протипожежне устаткування та інвентар, порядок та правила їх використання під час пожежі.

Після введення воєнного стану доцільно перевірити відповідність кількості і стану засобів пожежогасіння вимогам нормативних документів.

Під час вибору первинних засобів пожежогасіння потрібно враховувати фізико-хімічні та пожежонебезпечні властивості горючих речовин і матеріалів, їх взаємодію з вогнегасними речовинами, а також площу виробничих приміщень, відкритих майданчиків та установок.

Необхідна кількість первинних засобів пожежогасіння повинна визначатися відповідальним за пожежну безпеку на об'єкті окремо для кожного поверху та приміщення, а також для етажерок відкритих установок.

Для розміщення первинних засобів пожежогасіння у виробничих, складських, допоміжних приміщеннях, будинках, спорудах, а також на території підприємств повинні встановлюватися спеціальні пожежні щити (стенди).

Пожежні щити (стенди) повинні встановлюватись на території об'єкта площею більше 200 м² з розрахунку один щит (стенд) на 5000 м² захищеної площі.

До комплекту засобів пожежогасіння, які розміщуються на пожежному щиті, входять: вогнегасники - 3 шт., ящик з піском - 1 шт., покривало з негорючого теплоізоляційного матеріалу або повсті розміром до 2 x 2 м - 1 шт., гаки - 3 шт., лопати - 2 шт., ломы - 2 шт., сокири - 2 шт.

На пожежних щитах (стендах) повинні розміщуватися ті первинні засоби гасіння пожежі, які можуть застосовуватися в даному приміщенні, споруді, установці.

На пожежних щитах (стендах) необхідно вказувати їх порядкові номери та номер телефону для виклику пожежно-рятувальних підрозділів.

Пожежні щити (стенди) повинні забезпечувати:

захист вогнегасників від потрапляння прямих сонячних променів, а також захист знімних комплектуючих виробів від використання не за призначенням (для щитів та стендів, встановлених поза приміщеннями);

зручність та оперативність зняття (витягання) закріплених на щиті (стенді) комплектуючих виробів

Немеханізований пожежний ручний інструмент, розміщений на об'єкті у складі комплектації пожежних щитів (стендів), підлягає періодичному обслуговуванню, яке включає такі операції:

очищення від пилу, бруду та слідів корозії;

відновлення фарбування з урахуванням вимог стандартів;

випрямлення ломів та суцільнометалевих гаків для виключення залишкових деформацій після використання;

відновлення потрібних кутів загострювання інструмента з дотриманням вимог стандартів.

Пожежні покривала повинні мати розмір не менше ніж 1 x 1 м. Їх призначено для гасіння невеликих осередків пожеж у разі займання речовин, горіння яких не може відбуватися без доступу повітря. У місцях застосування та зберігання ЛЗР та ГР мінімальні розміри пожежних покривал збільшуються до величин: 2 x 1,5 м і 2 x 2 м відповідно.

Бочки з водою повинні встановлюватись у виробничих, складських та інших приміщеннях, спорудах у разі відсутності внутрішнього протипожежного водогону та за наявності горючих матеріалів, а також на території об'єктів, індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків. Їх кількість у приміщеннях повинна визначатися з розрахунку одна бочка на 250-300 м² захищеної площі.

Бочки для зберігання води з метою пожежогасіння повинні мати місткість не менше ніж 0,2 м³ і мають бути укомплектовані пожежним відром місткістю не менше ніж 0,008 м³.

Ящики для піску повинні мати місткість 0,5, 1,0 або 3,0 м³ і бути укомплектовані совковою лопатою.

Серед первинних засобів пожежогасіння найважливіша роль відводиться самим ефективним з них – вогнегасникам. У назві вогнегасника великими літерами зазначається тип вогнегасника, а через дефіс – цифрами – об'єм або маса заряду.

Для приведення вогнегасника в дію необхідно зірвати пломбу, вийняти запобіжну чеку, ударити рукою по кнопці запуску чи вплинути на пусковий важіль чи відкрити вентиль газового балону. Розпилювач (розтруб) вогнегасника направити на вогнище горіння. Не можна сильно відхиляти вогнегасник від вертикального положення, тому що при цьому можливо переривання потоку вогнегасної речовини. Підходити до вогнища горіння необхідно з навітряного боку (щоб вітер чи повітряний потік бив в спину) на відстань не менше мінімальної довжини струменя вогнегасної речовини.

Кожний об'єкт повинен бути забезпечений необхідною кількістю води для цілей пожежогасіння. Мережа протипожежного водогону повинна забезпечувати потрібні за нормами витрату та напір води. Для забору води з мережі для цілей пожежогасіння застосовують гідранти. Ефективними засобами пожежогасіння є системи внутрішнього водогону та гідранти. Але в умовах воєнного стану можливий вихід з ладу системи водопостачання. Тому необхідно використовувати засоби пожежогасіння комбіновано.

При використанні рукавів і стволів водогону необхідно в першу чергу припинити горіння на шляхах поширення вогню, і негайно приступити до гасіння осередків найбільш інтенсивного горіння. При гасінні пожежі у багатоповерховій будівлі воду необхідно подавати на верхній від пожежі поверх та поверх, що горить. Обов'язково повинна бути під час гасіння пожежі допомога, взаємовиручка та страхування один одного.

4. Дії працівника при виявленні вибухонебезпечного предмету. Дії працівника під час гасіння пожежі (практичне відпрацювання).

Для практичного відпрацювання дій працівників під час виявлення вибухонебезпечного предмету керівнику заняття рекомендується використовувати муляж вибухонебезпечного предмету на ділянці території об'єкту. Працівники по черзі практично діють при виявленні вибухонебезпечного предмету.

Для практичного відпрацювання дій працівників під час гасіння пожежі керівнику заняття рекомендується використовувати навчальні місця для гасіння пожежі за допомогою пожежного інструменту, вогнегасників та для гасіння пожежі за допомогою рукавних ліній. Працівники по черзі практично гасять навчальну пожежу.

Тема 6. Дії працівників при соціальних та воєнних надзвичайних ситуаціях.

Навчальні питання:

1. Небезпечні чинники надзвичайних ситуаціях соціального та воєнного характеру.
2. Особливості життєзабезпечення на території, яка знаходиться у зоні військових дій.
3. Дії працівників під час обстрілів, повітряних атак, збройних нападів. (практичне відпрацювання).

1. Небезпечні чинники надзвичайних ситуаціях соціального та воєнного характеру.

Надзвичайні ситуації воєнного характеру виникають в результаті застосування сучасних засобів ураження: зброї масового ураження (ЗМУ) і звичайних засобів ураження. До зброї масового ураження відносяться ядерна, хімічна та біологічна (бактеріологічна) зброя. До звичайних засобів ураження відносяться балістичні та крилаті ракети, артилерійські та авіаційні боєприпаси (снаряди, бомби), міни, фугаси, запальні засоби, боєприпаси об'ємного вибуху та інші.

Аналізуючи сучасну міжнародну обстановку та військові конфлікти, війни після другої світової війни, можна зробити висновок, що застосування ядерної зброї можливе у випадку війни між державами, які володіють ядерною зброєю і в обстановці, яка одна із сторін військових дій знаходиться у положенні загрози існування державі. Вірогідність першого, раптового ядерного удару дуже мала, тому що можлива відповідь другої сторони, а це приведе до значних втрат або до загальної загибелі світової цивілізації. Масштабне застосування хімічної, біологічної (бактеріологічної) зброї теж маловірогідне, тому що зараз у світі здійснюються заходи щодо знищення таких видів зброї масового ураження. Створити значні запаси таких видів зброї приховано у сучасних умовах практично неможливо.

Тому надзвичайні ситуації воєнного характеру у випадку військових дій будуть виникати в результаті застосування сучасних звичайних засобів

ураження. Це балістичні та крилаті ракети, артилерійські та авіаційні боєприпаси (снаряди, бомби), міни, фугаси, запальні засоби, боєприпаси об'ємного вибуху. Розрізняють багато інших видів звичайної зброї, але вся вона застосовується для знищення людей та матеріальних об'єктів. Наприклад, при застосуванні системи залпового вогню на площі близько 13 га будуть знищені всі споруди і майже 82% людей, які знаходились на цій території.

Можна припустити, що на території Кіровоградської області будуть застосовані під час авіаційних нальотів крилаті ракети, авіаційні боєприпаси, запальні засоби, боєприпаси об'ємного вибуху. При бомбардуванні і веденні бойових дій сучасною зброєю виникають пожежі, які представляють значну загрозу життю та здоров'ю людей, особливо при застосуванні спеціальних запальних боєприпасів з напалмом та іншими горючими речовинами.

Необхідно зразу ж після нанесення удару виявити, локалізувати та погасити пожежі до того, як ті завдали шкоди майну, людям і оточуючому середовищу.

Ще одним з чинників надзвичайних ситуацій воєнного характеру є складна екологічна та техногенна обстановка. Треба враховувати, що сучасна війна не обходиться без значних руйнувань, які самі по собі являють загрозу життю людини і зазвичай супроводжуються пожежами.

Але ще більшу небезпеку несуть в собі підприємства, які й за мирних умов були джерелом небезпеки і шкідливих викидів. Хімічні підприємства, АЕС, нафтопереробні заводи у разі їх часткового або повного руйнування викличуть техногенну катастрофу і будуть становити значну небезпеку для життєдіяльності людей у районі розташування.

Наприклад: Для послаблення обороноздатності противник знищує ГЕС. Наслідки катастрофічні - затоплені багато районів, перервані комунікації, знищені або в непрацездатному стані багато підприємств, відсутня електрична енергія і зв'язно, значні людські жертви. Іншим прикладом може стати знищення під час бомбардування великого хімічного підприємства з виробництва небезпечних для людей хімічних речовин.

Можна тільки уявити до яких жертв це приведе. Ще більш не передбачуваними будуть наслідки удару по АЕС. Треба взяти до уваги, що противник завжди намагатиметься знищити або захопити важливі стратегічні об'єкти, як то електростанції, великі промислові підприємства і т. п. Варто сказати, що першочерговим завданням для військ є недопущення цього, але війна є війна. і тому необхідно мінімізувати наслідки будь-яких таких ситуацій.

Можливо застосування розвідувально-диверсійними групами противника мін, фугасів, інших вибухових пристроїв. Під час військових дій можна припустити активну діяльність диверсійних груп, метою яких може бути знищення важливих виробництв, провокування паніки і хаосу.

Особливою статтею слід виділити загрозу виникнення епідемій у зв'язку з антисанітарними умовами. Перш за все це велика кількість трупів, які не завжди можна поховати (наприклад у містах ведення інтенсивних бойових дій), по-друге порушується нормальна робота комунальних служб міст, що призводить до погіршення якості води, перебоїв каналізаційної системи і т. п. Також завжди спостерігається зріст популяції гризунів і інших тварин, які є переносниками хвороб. Бродячі тварини, гризуни та комахи, які мають контакт з тілами, можуть стати переносниками інфекцій.

Крім того, відчувається недостатнє медичне обслуговування, нестача медичних препаратів (більшість іде на фронт). Отже створюється сприятлива ситуація для виникнення епідемій. Також від звичайних хвороб можуть потерпати багато людей, які не зможуть ефективно лікуватися в умовах воєнного часу.

В умовах війни та неможливості дотримуватися правил гігієни спостерігається розквіт вошів, блох та інших паразитів, які є переносниками таких небезпечних інфекцій як тиф, чесотка і т. п. Вода та продукти можуть бути заражені різними бактеріями у зв'язку з попаданням у них тіл та продуктів життєдіяльності зі збудниками інфекцій. Особливо небезпечною ситуація стає в теплі пори року, коли всі мікроорганізми розмножуються надзвичайно швидко.

З вищенаведеного випливають такі висновки:

в період війни небезпека для життя і здоров'я людини значно підвищується, незалежно - в тилу чи на фронті.

сучасне тилове забезпечення включає в себе цілу низку заходів, які необхідно виконувати в повному об'ємі для досягнення максимальної безпеки для людини, оточуючого середовища.

мінімізація наслідків екстремальних ситуацій, описаних вище, залежить від злагоджених дій військ та цивільного населення.

Для _____ (назва об'єкту) можливими чинниками надзвичайних ситуацій соціального та воєнного характеру можуть бути: _____

Працівники _____ (назва об'єкту) повинні бути готовими діяти під час вказаних обставин.

2. Особливості життєзабезпечення на території, яка знаходиться у зоні військових дій.

Життєзабезпечення населення у надзвичайних ситуаціях являє собою сукупність взаємопов'язаних по часу, ресурсам і місцем заходів, спрямованих на створення і підтримку умов, мінімально необхідних для збереження життя та підтримання здоров'я людей в зонах надзвичайної ситуації, на маршрутах їх евакуації і в місцях розміщення евакуйованих за відповідними нормами. До видів життєзабезпечення належать забезпечення населення водою, продуктами харчування, предметами першої необхідності, житлом, медичними послугами та засобами, комунально-побутовими послугами, транспортне та інформаційне забезпечення.

Безпосереднє життєзабезпечення постраждалих здійснюється силами і засобами відповідних спеціалізованих служб цивільного захисту районів, міст обласного значення. До здійснення заходів щодо життєзабезпечення постраждалих залучаються сили та засоби центральних органів виконавчої влади, аварійно-рятувальні служби.

До особливості життєзабезпечення на території, яка знаходиться у зоні військових дій, можна віднести:

проведення максимально можливої евакуації населення із зони військових дій;

дотримання сторонами, які ведуть бойові дії, Женевських конвенцій про захист мирного населення;

збереження (або відновлення) здатності функціонувати в зоні бойових дій об'єктів життєзабезпечення або забезпечення можливості доставки продуктів харчування, води, ліків, предметів першої необхідності.

Тому можна зробити висновок, що проведення заходів життєзабезпечення в повному обсязі на території, яка знаходиться в зоні військових дій – дуже складне завдання, а враховуючи необхідність виконання останніх двох пунктів – практично неможливе.

3. Дії працівників під час обстрілів, повітряних атак, збройних нападів. (практичне відпрацювання).

Враховуючі, що працівники _____ (назва об'єкту) не мають можливості евакуюватись особисто, доцільно відправити дітей і родичів похилого віку до родичів, знайомих у відносно безпечний регіон. Працівнику необхідно свої документи мати з собою. Родичі, які евакуюються, повинні взяти із собою документи, коштовні речі і цінні папери (див. питання 4, тема 4).

Підготовку до можливого перебування у зоні надзвичайної ситуації доцільно починати завчасно.

Підготовка оселі:

нанесіть захисні смуги зі скочу (паперу, тканини) на віконне скло для підвищення його стійкості до вибухової хвилі та зменшення кількості уламків і уникнення травмування у разі його пошкодження;

по можливості обладнайте укриття у підвалі, захистіть його мішками з піском, передбачте наявність аварійного виходу;

при наявності земельної ділянки обладнайте укриття на такій відстані від будинку, яка більше його висоти;

зробіть вдома запаси питної та технічної води;

зробіть запас продуктів тривалого зберігання;

додатково укомплектуйте домашню аптечку засобами надання першої медичної допомоги;

підготуйте (закупите) засоби первинного пожежогасіння;

підготуйте ліхтарики (комплекти запасних елементів живлення), газові лампи та свічки на випадок відключення енергопостачання;

підготуйте (закупите) прилади (примус) для приготування їжі у разі відсутності газу і електропостачання;

підготуйте необхідні речі та документи на випадок термінової евакуації або переходу до захисних споруд цивільного захисту або інших сховищ (підвалів, погребів тощо).

При наближенні зимового періоду необхідно продумати питання щодо обігріву оселі у випадку відключення централізованого опалення.

Правила поведінки в умовах надзвичайних ситуації воєнного характеру (при знаходженні вдома).

Необхідно:

зберігати особистий спокій, не реагувати на провокації;

не сповіщати про свої майбутні дії (плани) малознайомих людей, а також знайомих з ненадійною репутацією;

завжди мати при собі документ (паспорт) що засвідчує особу, відомості про групу крові своєї та близьких родичів, можливі проблеми зі здоров'ям (алергію на медичні препарати тощо);

знати місце розташування захисних споруд цивільного захисту поблизу місця проживання, роботи, місцях частого відвідування (магазини, ринок, дорога до роботи, медичні заклади тощо). Без необхідності старатися як найменше знаходитись поза місцем проживання, роботи та в малознайомих місцях;

при виході із приміщень, пересуванні сходами багатопверхівок або до споруди цивільного захисту (сховища) дотримуватись правила правої руки (як при русі автомобільного транспорту) з метою уникнення тисняви. Пропускати вперед та надавати допомогу жінкам, дітям, перестарілим людям та інвалідам, що значно скоротить терміни зайняття укриття;

уникати місць скупчення людей;

не вступати у суперечки з незнайомими людьми, уникати можливих провокацій;

у разі отримання будь-якої інформації від органів державної влади про можливу небезпеку або заходи щодо підвищення безпеки передати її іншим людям (за місцем проживання, роботи тощо);

при появі озброєних людей, військової техніки, заворушень негайно покидати цей район;

якщо побачили людей, які погано орієнтуються на місцевості, розмовляють з акцентом, мають не характерну зовнішність, роблять протиправні і провокаційні дії, проводять незрозумілі роботи тощо негайно інформувати органи правопорядку, місцевої влади, військових.

Не рекомендується:

підходити до вікон, якщо почуєте постріли;

спостерігати за ходом бойових дій;

стояти чи перебігати під обстрілом;

конфліктувати з озброєними людьми;

носити армійську форму або камуфльований одяг;

демонструвати зброю або предмети, схожі на неї;

підбирати покинуті зброю та боєприпаси.

При виявленні вибухонебезпечних предметів забороняється:

перекладати, перекочувати з одного місця на інше;

збирати і зберігати, нагрівати і ударяти;

намагатися розряджати і розбирати;

виготовляти різні предмети;

використовувати заряди для розведення вогню і освітлення;

приносити в приміщення, закопувати в землю, кидати в колодязь чи річку.

Виявивши вибухонебезпечні предмети, вживайте заходів з означення, огороження і охорони їх на місці виявлення. Негайно повідомте про це територіальні органи ДСНС та МВС за телефоном "101" та "102".

У разі потрапляння у район обстрілу:

сховатись у найближчу захисну споруду цивільного захисту, сховище (укриття). У разі відсутності пристосованих сховищ, для укриття використовувати нерівності рельєфу, (канави, окопи, заглиблення від вибухів тощо). У разі раптового обстрілу та відсутності поблизу споруд цивільного захисту, сховища і укриття – лягти на землю головою в сторону, протилежну вибухам. Голову прикрити руками (за наявності, для прикриття голови використовувати валізу або інші речі). Не виходьте з укриття до кінця обстрілу;

надавати першу допомогу іншим людям у разі їх поранення. Визвати швидку допомогу, представників ДСНС України, органів правопорядку за необхідності військових;

у разі, якщо ви стали свідком поранення або смерті людей, протиправних до них дій (арешт, викрадення, побиття тощо) постаратися з'ясувати та зберегти як найбільше інформації про них та обставини події для надання допомоги, пошуку, встановлення особи тощо. Необхідно пам'ятати,

що Ви самі або близькі Вам люди, також можуть опинитись у скрутному становищі і будуть потребувати допомоги.

Якщо обстріл, повітряна атака, збройний напад стався під час знаходження працівника на місці роботи, працівник діє відповідно розподілу обов'язків на випадок таких подій або ситуацій. Це може бути:

- знаходження на робочому місці і виконання своїх обов'язків з метою недопущення виникнення техногенної надзвичайної ситуації (для об'єктів підвищеної небезпеки, виробництв безперервного циклу);

- укриття в захисних спорудах;

- дії у складі груп самооборони.

Для практичного відпрацювання дій працівників під час обстрілів, повітряних атак, збройних нападів керівнику заняття рекомендується використовувати навчальні місця для відпрацювання дій за вказаними ввідними на об'єкті і вдома. Працівники по черзі практично діють за ввідними в умовах знаходження на об'єкті чи вдома.

Тема 7. Особливості надання домедичної допомоги у військовий час.

Навчальні питання:

1. Особливості ураження працівників у військовий час: кульові та осколкові поранення, опіки внаслідок використання зброї масового ураження, великих пожеж.

2. Надання першої допомоги при великій кількості постраждалих. (практичне відпрацювання).

3. Особливості надання першої допомоги у військовий час: проведення первинного огляду потерпілого, проведення серцево-легеневої реанімації. (практичне відпрацювання).

4 Перша допомога при ранах і кровотечах. Способи зупинки кровотеч. Правила та прийоми накладання пов'язок на рани (практичне відпрацювання).

5 Перша допомога при переломах. Прийоми та способи іммобілізації із застосуванням табельних або підручних засобів. (практичне відпрацювання).

6 Перша допомога при опіках. (практичне відпрацювання).

1. Особливості ураження працівників у військовий час: кульові та осколкові поранення, опіки внаслідок використання зброї масового ураження, великих пожеж.

До особливості ураження працівників _____ (назва об'єкту) у військовий час можна віднести:

- велика кількість поранених внаслідок авіаційних нальотів та дій диверсійно-розвідувальних груп противника (кульові та осколкові поранення, вторинні ураження внаслідок руйнування будівель, мереж електро-, газо-, водо-, тепlopостачання). Важливу роль у зменшенні кількості поранених грає натренованість працівників у діях щодо укриття під час авіаційних нальотів. Чіткі і злагоджені дії працівників під час нападу ДРГ

противника (всі, крім тих, хто повинен із зброєю у руках відражати напад, повинні негайно укритися) теж суттєво зменшують втрати;

- велика кількість важких переломів. Такі переломи будуть викликані обвалами та руйнуваннями будівель. Як правило, будуть проявлятися важкі та середньої важкості переломи кінцівок, таза, черепа, хребта, а також рвані рани. Укриття у надійних захисних спорудах, попередження паніки, оперативні дії по розбору завалів повинні зменшити кількість і важкість переломів;

- велика кількість кровотеч. Кровотечі – наслідки кульових та осколкових поранень. На відміну від переломів кровотеча потребує негайного реагування. Навченість працівників надавати само- та взаємодопомогу допоможить зменшити втрати від кровотеч;

- велика кількість травм очей. Причиною таких травм може бути бите скло, яке буде літати у вихрі піску, пилу, осколків будівельних матеріалів;

- чимало постраждалих з опіками. Під час авіаційних нальотів можливо масове загоряння будівель, навіть створення вогневого шторму. Вірогідність таких явищ особливо велика там, де будівлі розташовані близько одна від одної і де є в наявності велика кількість легкозаймистих або горючих речовин;

- наявність постраждалих, які тривалий час знаходились під завалами. Багатогадинне знаходження під уламками при здавлюванні великих м'язів кінцівок викликає синдром тривалого роздавлювання;

- наявність психічно не врівноважених працівників, здатних на не зрозумілі дії. Не всі працівники мають необхідну морально-психологічну стійкість;

- наявність хворих в наслідок поганого санітарно - епідемічного стану (інфекційні хворі). В умовах військових дій, коли можливо наявність великої кількості трупів людей та тварин, послаблення заходів санітарно - епідемічного контролю, вірогідність швидкого розповсюдження інфекцій, виникнення епідемій зростає.

2. Надання домедичної допомоги при великій кількості постраждалих. (практичне відпрацювання).

Під час ведення повномасштабних військових дій, як у зоні активних бойових дій, так і в тилу, можуть виникати наступні ситуації на підприємстві, установі, організації, які продовжують свою роботу:

- можливість одночасного виникненні великої кількості постраждалих (після масованого авіаційного нальоту, нападу на об'єкт диверсійно-розвідувальної групи противника, здійснення диверсії тощо);

- збільшення ваги уражень з перебільшенням комбінованих уражень, проявлення інфекційних хвороб, а також значно збільшення частки таких уражень як опіки, синдром тривалого роздавлювання тощо;

- виникнення в осередках ураження дуже несприятливої санітарної обстановки в результаті значних руйнувань житлових і виробничих будівель, мереж водозабезпечення та каналізації, багаточисельних пожеж, великої

кількості трупів, повного або часткового виходу з ладу медичних закладів тощо. В таких умовах перша допомога постраждалим надається самими працівниками _____ (назва об'єкта) як само- та взаємодопомога.

Як вирішити в умовах стресу і дефіциту часу, кому надавати допомогу в перше чергу? Існує поняття «медичне сортування».

З урахуванням визначеної теми заняття, термін «медичне сортування» можна визначити наступним чином— це процес визначення пріоритету надання допомоги постраждалим в залежності від складності їхнього стану. Воно ефективно розподіляє надання допомоги постраждалим, коли ресурсів не достатньо для надання допомоги всім і негайно. Медичне сортування може визначати порядок та пріоритет надання невідкладної допомоги, порядок та пріоритет невідкладного транспортування або місця призначення транспортування постраждалого.

У спрощеному вигляді працівнику, який збирається надати допомогу великій кількості постраждалих (наприклад, більше 20 осіб) пропонується провести медичне сортування постраждалих за наступними групами:

ті, хто, швидше за все, виживуть, незалежно від допомоги, яку вони отримають;

ті, хто, швидше за все, помруть, незалежно від допомоги, яку вони отримають;

ті, для кого негайна допомога може справити позитивний вплив на результат.

Цілком логічно, що в першу чергу доцільно надати допомогу третій групі постраждалих, серед яких першими повинні бути постраждалі із сильною кровотечею, непритомні.

Для практичного відпрацювання дій працівників щодо надання домедичної допомоги при великій кількості постраждалих керівник заняття за допомогою покажчиків та працівників групи створює вказані групи постраждалих та визначає завдання працівникам по наданню допомоги. Кожний працівник діє практично щодо порядку надання допомоги.

3. Особливості надання першої допомоги у військовий час: проведення первинного огляду потерпілого, проведення серцево-легеневої реанімації. (практичне відпрацювання).

В першу чергу допомогу надають ураженим, таким, що мають небезпечну для життя артеріальну кровотечу, знаходяться в стані шоку, при зупинці серцевої діяльності і дихання, наявності важких комбінованих травм і уражених електричним струмом.

Не менше значення має і правильне визначення черговості виконання прийомів надання першої допомоги, особливо при важкій комбінованій травмі:

- не можна, наприклад, проводити іммобілізацію при відкритому переломі кістки з артеріальною кровотечею, поки вона не зупинена, не введений протибольовий засіб, а рана не закрита стерильною пов'язкою;

- не допустимо проводити штучне дихання і непрямий масаж серця ураженому, у якого не звільнені верхні дихальні шляхи, і якщо він неправильно лежить.

Якщо життю ураженого загрожує небезпека, то першу допомогу йому надають на місці, де він виявлений.

Людина, яка надає першу допомогу, повинна знати:

основні ознаки порушення життєво важливих функцій організму людини;

загальні принципи надання першої допомоги і її прийоми стосовно характеру отриманих потерпілим пошкоджень.

Людина, яка надає першу допомогу, повинна вміти:

- оцінити стан потерпілого і визначити, якої допомоги насамперед той потребує;

- забезпечити вільну прохідність верхніх дихальних шляхів;

- виконати штучне дихання «із рота в рот» або «із рота в ніс» та зовнішній масаж серця і оцінити їх ефективність;

- зупинити кровотечу накладанням джгута, стисної пов'язки або пальцевим притискуванням судин;

- накласти пов'язку при пошкодженні (пораненні, опіку, відмороженні, забої);

- іммобілізувати пошкоджену частину тіла при переломі кісток, важкому забої, термічному ураженні;

- надати допомогу при тепловому і сонячному ударах, утопленні, отруєнні, блюванні, втраті свідомості;

- використати підручні засоби при перенесенні, навантаженні і транспортуванні потерпілого;

- визначити необхідність вивезення потерпілого машиною швидкої допомоги чи попутним транспортом;

- користуватися аптечкою швидкої допомоги.

Існує чотири основних етапи надання першої допомоги потерпілим:

огляд місця події;

первинний огляд постраждалого;

виклик «швидкої медичної допомоги»;

вторинний огляд потерпілого.

Огляд місця події.

При огляді місця події потрібно звернути увагу на те, що може загрозувати вашому життю, життю постраждалого й інших людей. Це перш за все: оголені електричні проводи, падіння уламків, пожежа, дим, шкідливі випари, несприятливі умови (продовження авіанальоту) тощо. Якщо вам загрожує будь-яка небезпека, не наближайтеся до потерпілого. негайно викличте швидку медичну допомогу або оперативно-рятувальну службу.

Зверніть увагу на деталі, які могли б вам підказати характер отриманих ушкоджень. Вони особливо важливі, якщо потерпілий перебуває без свідомості. З'ясуйте, чи нема на місці події інших потерпілих.

Наблизившись до потерпілого, намагайтеся заспокоїти його. Знаходьтеся на рівні його очей, розмовляйте спокійно, запитайте: «Хто Ви?», запропонуйте йому допомогу, проінформуйте про те, що збираєтеся робити. Перш ніж приступати до надання допомоги, по можливості, отримайте на це дозвіл потерпілого.

Первинний огляд потерпілого.

У процесі первинного огляду визначаються ознаки клінічної смерті.

Як відомо, процес вмирання людини має деяку тривалість, що обмежується 5-7 хвилинами. Це час так званої клінічної смерті, коли процеси, що відбуваються в організмі, зворотні й людині можна допомогти.

Лікарі виділяють *чотири ознаки клінічної смерті*, які дуже просто визначаються, причому для цього не потрібно мати спеціальних знань, це насамперед:

1. Відсутність свідомості (будь-яка людина, що у стані говорити або видати звук, перебуває у свідомості).
2. Відсутність дихання (відсутність рухів грудної клітки та руху повітря через ніс і рот).
3. Відсутність реакції зіниці на світло.
4. Відсутність пульсу на сонній артерії.

Визначення ознак дихання.

Якщо потерпілий знаходиться у несвідомому стані, зверніть увагу на груди, які при диханні повинні підніматися й опускатися. Для цього покладіть свою руку на груди потерпілого й візуально спостерігайте за рухами грудної клітки.

Визначення пульсу.

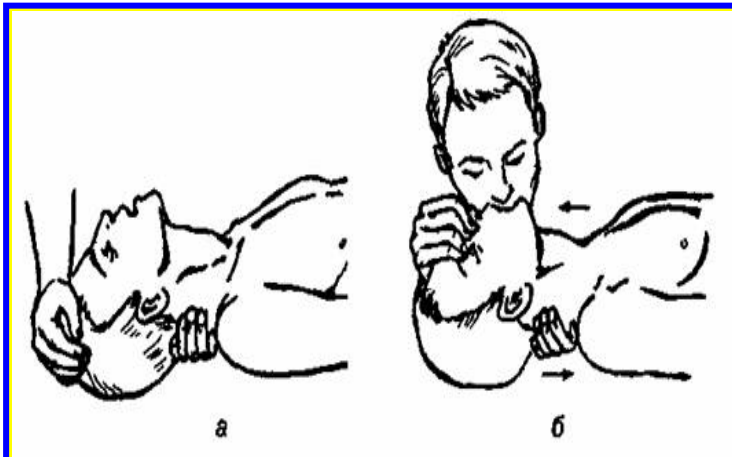
Намацайте сонну артерію на його шиї з боку, що перебуває ближче до вас. Для виявлення сонної артерії знайдіть «адамове яблуко» (кадик) і зруште пальці (вказівний, середній й безіменний) у поглиблення між трахеєю й довгою бічною лінією шиї. При вповільненому або слабкому серцебитті пульс буває важко визначити, тому пальці треба прикласти до шкіри з дуже-дуже слабким тиском. Якщо вам не вдалося намацати пульс із першого разу, повторіть знову з кадика, пересуваючи пальці на бічну поверхню шиї.

Зазначені визначення слід робити дуже швидко, затративши на все це не більше 10-15 секунд.

Виклик медичної допомоги

Медична допомога повинна викликатися в будь-якій ситуації.

При наявності ознак клінічної смерті, перш за все, відсутності дихання (ознаки описані вище) й припиненні серцевої діяльності (за показниками відсутності пульсу) проводяться *реанімаційні заходи*, вони спрямовані на відновлення цих важливих функцій організму й включають у себе проведення непрямого масажу серця та штучної вентиляції легенів. Якщо ці заходи розпочаті в першу хвилину, імовірність виживання постраждалого становить більше 90 %, через 3 хвилини - не більше 50 %.

Штучне дихання методом рот у рот:

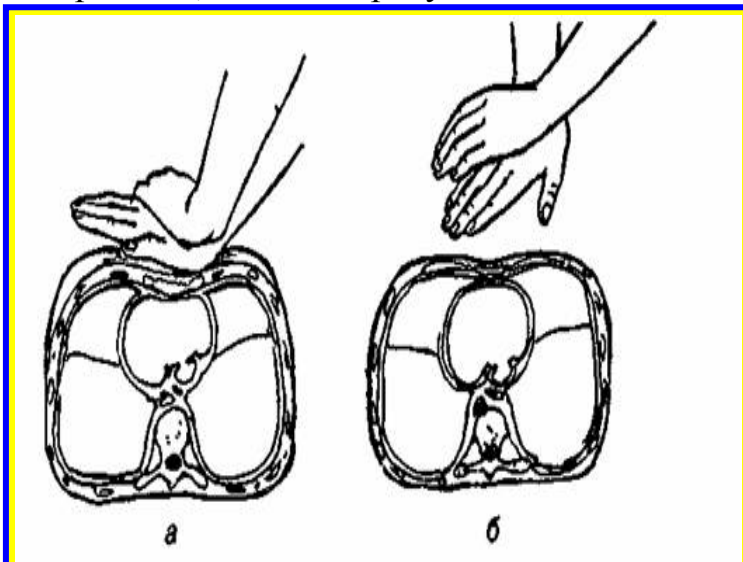
а — положення голови потерпілого;

Демонстрація штучної вентиляції легенів (штучне дихання).

Виконується у двох випадках: коли відсутнє серцебиття й дихання, тобто людина перебуває в стані клінічної смерті, а також тоді, коли збережене серцебиття, а самостійне дихання відсутнє, або частота дихальних рухів не перевищує 10 разів у хвилину. Проводиться шляхом дихання "ротом до

рота" чи "ротом до носа".

Пам'ятайте! Перш ніж проводити штучну вентиляцію легенів у потерпілого, який перебуває без свідомості, необхідно переконатися в

Механізм зовнішнього масажу серця:

а — штучна систола (скорочення серця);

б — диастола серця (розслаблення і

прохідності його дихальних шляхів. Для цього закиньте його голову трохи назад і підніміть підборіддя. При цьому язик перестає закривати задню частину горла, пропускаючи повітря в легені. Якщо в його дихальні шляхи потрапили сторонні предмети, їх слід видалити вказівними і середніми пальцями, які перед цим обертають чистою носовою хусткою або марлею, швидко очищають ротову порожнину від сторонніх предметів - крові, слизу і т.п.

Увага! Перед тим, як закинути голову

постраждалого, необхідно обов'язково з'ясувати можливість ушкодження в нього шийного відділу хребта, шляхом дуже обережного прощупування пальцями шийного відділу хребта.

При виконанні штучної вентиляції легенів слід переконатися, що грудна клітка потерпілого на ваш видих в його легені реагує, робить рух — піднімається. Якщо цього не відбувається, дихальні шляхи непрохідні й

повітря в легені потерпілого не надходить, отже, всі зусилля будуть марні. У цьому випадку потрібне повторне очищення дихальних шляхів потерпілого і зміна положення його голови.

Непрямий масаж серця.

Увага! Перед тим, як приступити до непрямого масажу серця потерпілого, необхідно переконатися у відсутності у нього ушкодження хребта.

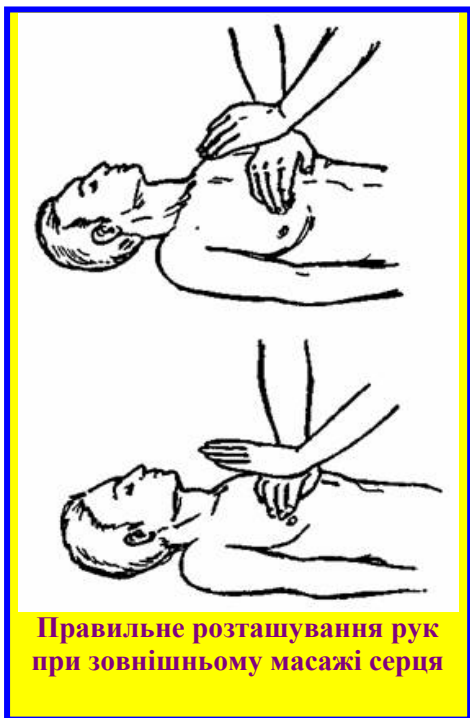
Непрямий масаж серця (прямий масаж роблять хірурги, що оперують на відкритому серці) починають відразу ж після визначення ознак клінічної смерті або зупинки серця.

Демонстрація техніки непрямого масажу серця:

- покласти постраждалого на тверду поверхню й стати на коліна з лівої від нього сторони. У якості рівної й твердої поверхні можуть бути використані стіл, стільці, підлога або будь-які інші предмети (дошки, зняті з петель двері тощо). Виконання цієї умови обов'язкове, тому що непрямий масаж серця полягає у тому, щоб через грудну клітку здавити серце, розташоване між грудиною (центральна частина грудної клітки) і хребтом. При цьому кров із шлуночків серця видавлюється в аорту й артерії, а після припинення тиску знову заповнює серце через вени;

- на місце проєкції серця на грудині покласти долоню однієї руки, а зверху іншу долоню (долоні одна на другій), пальці тримати піднятими, великі пальці повинні дивитися в різні сторони;

- давити на грудину необхідно тільки прямими руками, при цьому використовуючи масу тіла (плечового поясу, спини й верхньої половини

тулуба). При проведенні непрямого масажу серця у дитини можна використовувати одну руку, а в немовляти - один великий палець;

- долоні не повинні відриватися від грудини постраждалого і кожний наступний рух необхідно робити тільки після того, як грудна клітка повернеться у вихідне положення;

- ритмічні натиснення на грудину необхідно робити з такою силою, щоб грудна клітка здавлювалася в дорослої людини на 5 см, у підлітка - на 3 см, в однорічної дитини - на 1 сантиметр;

- ритм натиснень на грудну клітку повинен відповідати частоті серцевих скорочень у стані спокою, приблизно 1 раз у секунду; кожне правильно виконане натиснення на грудину відповідає одному

серцевому скороченню;

- мінімальний час проведення непрямого масажу серця, навіть при

відсутності ознак його ефективності, повинен бути не менше 15-20 хвилин.

Ефективність непрямого масажу серця в сполученні зі штучною вентиляцією легенів може спостерігатися вже через 1-2 хвилини:
шкіра потерпілого поступово набуває нормального кольору;
з'являється реакція зіниць на світло (вони звужуються);
визначається пульсація на сонній артерії.

Ефективність реанімаційних заходів.

Ефективність реанімаційних заходів залежить не тільки від точності виконання техніки непрямого масажу серця й штучної вентиляції легенів, але й від їхнього співвідношення в процесі дій. Якщо ви проводите реанімацію один, то треба робити приблизно 100 разів натискань у хвилину. На кожні 10 натиснень на грудину проводять два видихи.

Звичайно краще проводити реанімацію вдвох або втрох. При цьому на п'ять надавлювань - роблять один вдих, а один з учасників створює досить сильний тиск на живіт потерпілого, оскільки при цьому із кровообігу виключається значний обсяг крові (малий таз і нижні кінцівки) і створюються кращі умови для повноцінного кровопостачання головного мозку.

Якщо ваші зусилля, в результаті проведення реанімаційних заходів, увінчалися успіхом і в потерпілого, що перебуває без свідомості, стали визначатися дихання і пульс, не залишайте його лежати на спині, за винятком травми шиї або спини, переверніть потерпілого на бік, щоб його дихальні шляхи були відкриті. У цьому положенні язик не закриває дихальні шляхи. Крім того, у цій позі блювотні маси, виділення й кров можуть вільно виходити з ротової порожнини, не закриваючи дихальних шляхів.

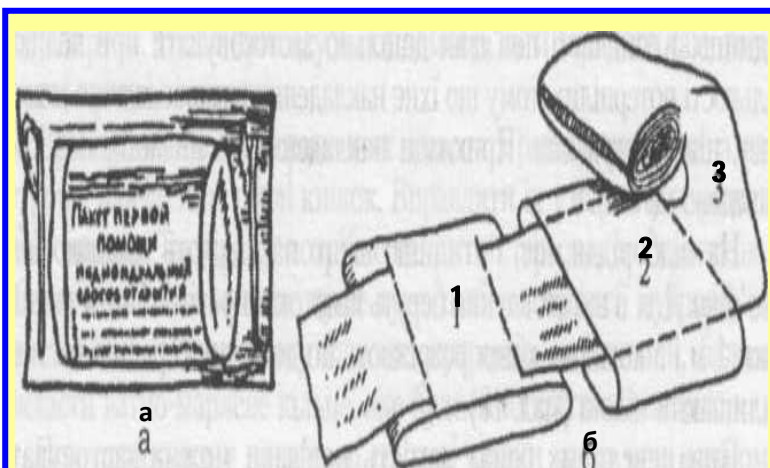
Відпрацювання практичних дій:

Працівники практично тренуються в проведенні штучного дихання та зовнішнього (непрямого) масажу серця одночасно.

4 Перша допомога при ранах і кровотечах. Способи зупинки кровотеч. Правила та прийоми накладання пов'язок на рани. (практичне відпрацювання).

Серед травм, які виникають в осередках ураження надзвичайних ситуацій, може бути велика кількість ран – ударів, розтросувань, різаних, колотих, рваних та інших.

Раною називають всяке порушення цілості шкірних і слизових оболонок організму людини, при цьому найбільше ушкоджуються м'язи, кістки, внутрішні органи.

Пакет перев'язувальний індивідуальний:

а – в упаковці; б – розгорнутий для використання:

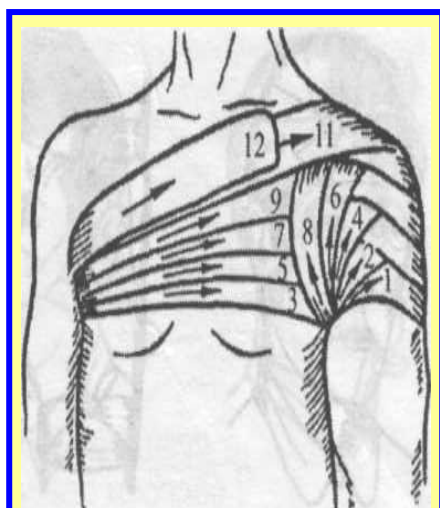
1,2 – ватно-марлеві подушечки; 3 – бинт.

Признаками рани є: вхідні шляхи для попадання в організм людини мікроорганізмів збудників інфекцій і, крім того, постійне джерело роздратувань, які спричиняють пагубну дію на пораненого.

Для захисту рани від можливого ураження бактеріями, отруйними або радіоактивними речовинами на неї накладають пов'язку; пов'язка також сприяє зупинці кровотечі і

утримує пошкоджений орган в зручному спокійному стані.

На рану звичайно кладуть кусок стерильної марлі або бинта, потім шар вати і закріплюють пов'язку за допомогою бинта. Бинт, як правило, розмотують зліва направо так, щоби кожний шар щільно лягав один на другий і прикривав половину ширини попереднього шару. Щоби бинт не сповзав і не розмотувався, бинтування проводять від найбільш вузької частини тіла до більш широкої (знизу вверху); щоби не було кишень, при бинтуванні кінцівок роблять перегинання бинта після одного або декількох шарів.

**Бинтування ділянки
плечового суглоба
(колосоподібна пов'язка)**

Для накладання пов'язок зручно користуватися індивідуальним перев'язувальним пакетом, який складається із бинта, двох ватно-марлевих подушечок, чохла і булавки. Розкривши пакет, виймають бинт і подушечки так, щоби не торкатися їх внутрішньої поверхні руками; подушечки накладають внутрішньою поверхнею на рану, а при наскрізних пораненнях – нерухому на вхідний отвір, рухому – на вихідний, і потім прибинтовують їх; кінець бинта закріплюють булавкою.

Для накладання пов'язок, закруток і створення покою пошкодженої кінцівки може бути також використана косинка.

Якщо відсутня зовнішня кровотеча, а потерпілий відчуває різку слабкість, запаморочення, втрачає свідомість, шкіряні

покрови у нього бліді, то це свідчить про можливу внутрішню кровотечу.

Вісімкоподібна пов'язка на п'яточно-гомільковий суглоб

При такій кровотечі необхідна термінова лікарняна допомога, для забезпечення її проводиться термінова доставка потерпілого в медичний заклад. Щоб не допустити при цьому знекровлення мозку потерпілого, рекомендується покласти його на ноші з піднятими вверх кінцівками. При наданні першої допомоги в осередку ураження не дозволяється промивати рану, видаляти із неї чужорідні тіла і торкатися руками, оскільки цим можна ускладнити пошкодження і викликати зараження рани. З метою боротьби з інфекцією пораненим дають протибактеріальний засіб.

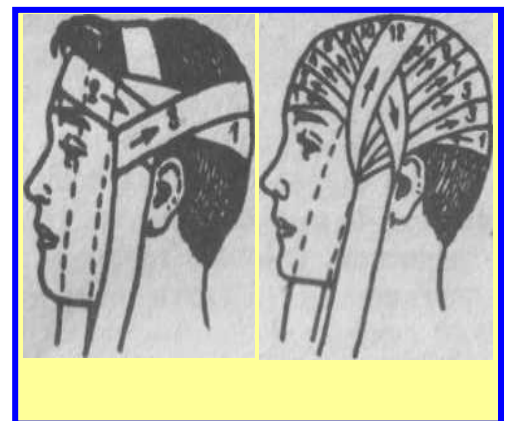
При бинтуванні суглобів стопи і кисті використовують вісімко-подібні пов'язки (називаються так тому, що при їх накладанні бинт весь час немов обрамує цифру "8").

При пораненні плечового суглоба потрібно застосовувати колосоподібну пов'язку.

Пов'язки у вигляді косинки використовуються при пораненні голови, сідничної ділянки чи ліктьового суглоба.

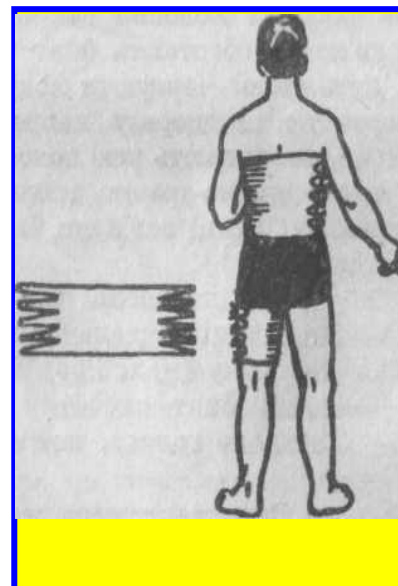

Косинчасті пов'язки: а – на голову; б – на сідничну ділянку;

На підборіддя, ніс, потилицю і лоб накладають пов'язку подібну на пращу. Для її виготовлення беруть кусок широкого бинта довжиною біля 1 м і з кожного кінця розрізають по довжині, середню частину залишають цілою. При невеликих ранах замість пов'язок можна використовувувати наклейки.

Якщо поранено волосисту частину голови, то накладають пов'язку «чепець», закріплюючи її смужкою бинта (зав'язкою) за нижню щелепу. Від бинта відрізають шматок завдовжки до 1 м, кладуть його середню частину на тім'я поверх стерильної серветки, що закриває рану, кінці опускають вертикально донизу попереду вух і утримують в натягнутому стані.

Навколо голови роблять коловий закріплюючий хід, дійшовши до зав'язки, обертають бинт навколо неї і ведуть косо на потилицю. Чергуючи ходи бинта через потилицю і через лоб і щоразу направляючи його більш вертикально, закривають усю волосисту частину голови. Після цього двома трьома коловими ходами закріплюють пов'язку. Кінці зав'язки бантом зав'язують під підборіддям.

Якщо табельних перев'язувальних матеріалів недостатньо чи немає зовсім, використовують підручні засоби.

Особливо зручні економні пов'язки за методикою Маштафарова. Для них користуються шматками тканини (з простирадла, сорочки тощо) різної величини, надрізавши їх кінці для шворок. Спочатку на рану накладають стерильний бинт або серветку (якщо необхідно, то і вату), а потім шматком тканини зі шворками закріплюють пов'язку.

Схема надання першої допомоги:

обережно зняти бруд зі шкіри навколо рани, в напрямку від рани;

очищену ділянку шкіри обробити йодом;

накрити рану стерильною або будь-якою чистою серветкою повністю прикривши краї рани;

накласти стисну пов'язку;

дати знеболювальне (1-2 таблетки анальгіну);

викликати лікаря або терміново доставити постраждалого до лікарні.

Неприпустимо:

накладати джгут при венозній кровотечі;

промивати рану водою;

лити у рану спиртові або будь-які інші розчини;

обробляти йодом саму рану;

прикладати вату безпосередньо до рани;

не звернутися до лікаря, якщо:

1) рана розміром більше 1,0-1,5 см;

- 2) велика кровотеча з рани;
- 3) у потерпілого немає щеплення проти правця;
- 4) рана розташована на пальцях кисті або стопи;
- 5) рана сильно болить;
- 6) виникло почервоніння і набряк шкіри навколо рани, підвищилася температура тіла;
- 7) при будь-яких укушених або забруднених землею ранах.

При накладанні пов'язки потерпілого слід посадити або положити, тому що навіть при невеликих пошкодженнях, під впливом нервового збудження, болю може наступити короткочасна втрата свідомості – памороки.

Накладання пов'язок при проникаючих ранах живота і грудей мають деякі особливості.

Так, при проникаючій рані живота із рани можуть випадати нутрощі. Вправляти їх заборонено, це може зробити тільки хірург при операції. Таку рану слід закрити стерильною марлевою серветкою і забинтувати живіт, але не сильно, щоби не здавити нутрощі, які випали.

При проникаючій рані грудної клітки, повітря зі свистом засмоктується в рану, а при видиху – з шумом виходить із неї. Таку рану необхідно закрити якнайшвидше. Для цього на рану кладуть декілька шарів марлі, товстий шар вати і закривають її куском клейонки, компресним папером, прогумованою оболонкою індивідуального пакету або іншим матеріалом, який не пропускає повітря, після чого туго забинтовують.

Кровотечі.

Визначення кровотечі за характером залежить від того, які судини пошкоджені.

Капілярна кровотеча, коли кров повільно сочиться із пошкоджених судин, зупиняється накладанням давлучої пов'язки.

Венозна кровотеча, коли із рани витікає безперервно струмінь темно-червоної крові, зупиняють його шляхом придання підвищеного стану пошкодженій частини тіла і накладання тугої давлучої пов'язки; при пошкодженні великих вен кровотечу зупиняють накладанням джгута.

Артеріальна кровотеча, коли із рани витікає яскраво-червона кров; зупиняють її пальцевим притискуванням, накладанням давлучої пов'язки, джгута або закрутки. Кровотеча із малих артерій може бути зупинена накладанням давлучої пов'язки: на рану накладають декілька шарів стерильної марлі або бинта, потім шар вати, і все це щільно прибинтовують.

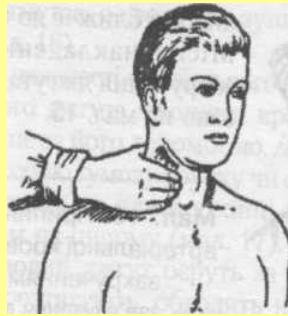
Найбільш швидко зупинити кровотечу можна за допомогою пальцевого притискування кровоносної судини до прилеглої кістки; особливо цей спосіб придатний при ранах голови, обличчя та шиї.

При кровотечах із ран голови притискують скроневу артерію попереду вуха, на рівні брови; при кровотечах із ран обличчя або губ притискують нижню щелепну артерію по середині нижньої щелепи напроти малого корінного зуба; кровотечу із ран голови і обличчя можна зупинити, крім того,

шляхом притискування одної із сонних артерій, збоку від гортані, до шийних хребців.

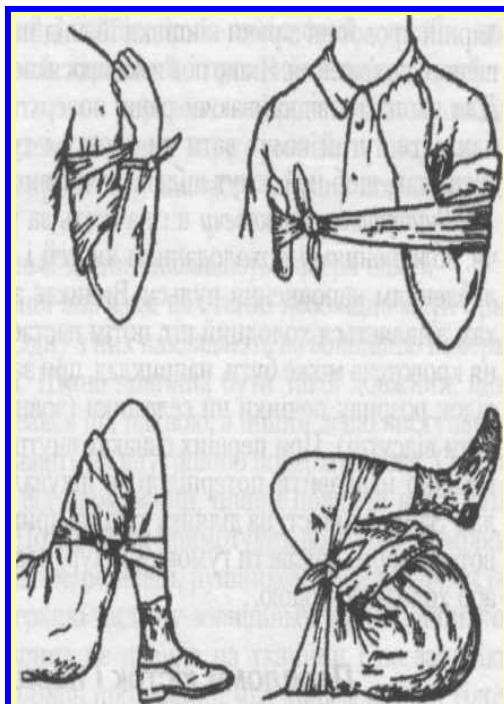
Пальцеве притискання артерії

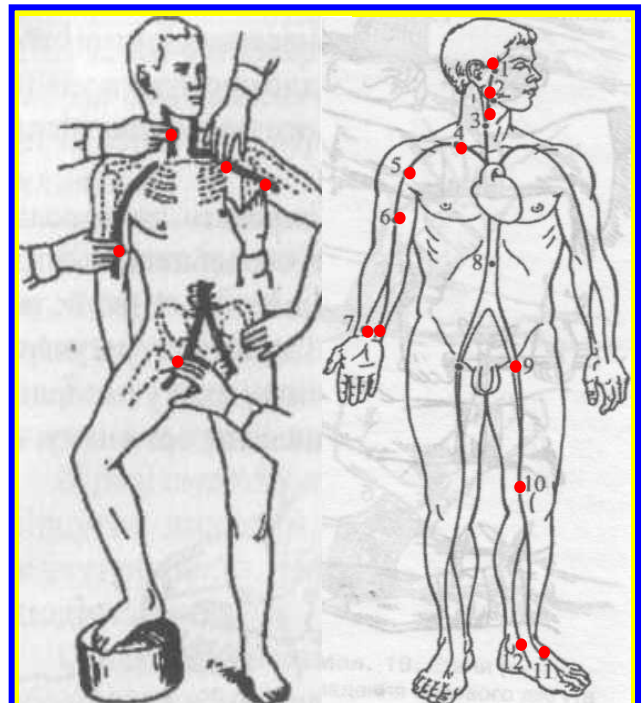
Пальцеве притискання артерії

Пальцеве притискання артерії

Зупинка кровотечі максимальним згинанням кінцівки і фіксації її в цьому положенні

Найзручніші місця притискання артерій

Правила зупинки кровотеч

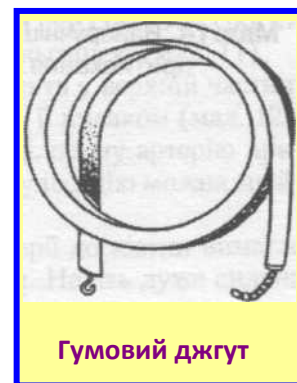
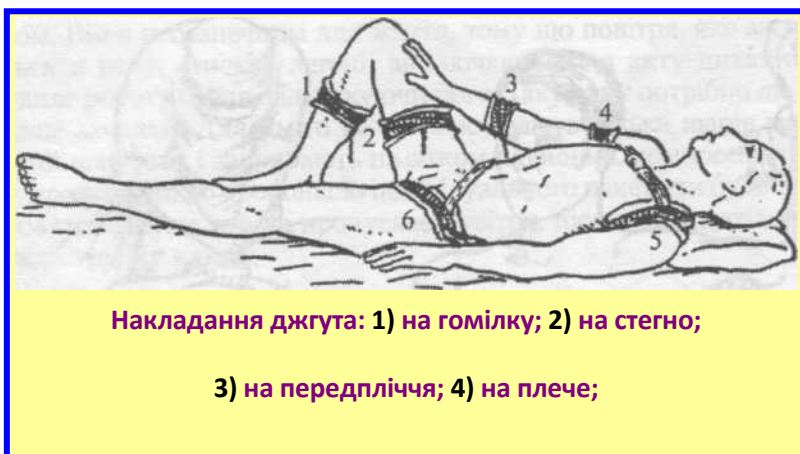
Кровотечу із плечової артерії можна зупинити, вдавлюванням тугого валика із вати у підпахову впадину.

Кровотечу із ран на нозі зупиняють шляхом притискування стегнової артерії всередині пахового згину.

Сильну артеріальну і венозну кровотечу тимчасово зупиняють за допомогою джгута або закрутки. Джгут на кінцівку накладається тоді, коли туга пов'язка не дає ефекту або потрібно швидко зупинити сильну кровотечу із великих судин.

Спеціальні кровоспинні джгути виготовляють із гуми або тканини. Гумовий джгут являє собою товсту еластичну гумову трубку або стрічку довжиною до 1,5 м з ланцюжком і крючком на кінцях або без них. Перед накладанням такого джгута під нього обов'язково підкладається прокладка із тканини, вати або марлі. Джгут беруть за середину, злегка розтягують і обертають ним кінцівку так, щоби наступні оберти розташувалися поруч з першими і з'являлася широка давлюча поверхня; кінці джгута скріплюють за допомогою крючка і ланцюжка, при їх відсутності – зав'язують.

Важливо правильно накладати джгут і закрутку. При правильному їх накладанні кінцівка нижче коліна біліє, пульс пропадає і зупиняється кровотеча. Недостатньо туго накладений джгут (закрутка) не зупиняє кровотечу; від здавлювання вен створюється застій крові, від чого кінцівка синіє і набрякає, а кровотеча збільшується. Однак неможливо джгут (закрутку) накладати надто туго: сильне перетягування кінцівки викликає стійке порушення чутливості і руху кінцівок одразу після накладання його і може привести до омертвіння кінцівки.

Необхідно особливо підкреслити те, що джгут або закрутка накладається не більш ніж на 1,5-2 години, а у холодний час і при променевих (радіаційних) ураженнях – не більше як на 1 годину, інакше може виникнути омертвіння кінцівки. Час накладання джгута або закрутки обов'язково повинен бути відмічений на папірці, який підкладають під джгут (закрутку), або на самій пов'язці.

Якщо з моменту накладання джгута або закрутки пройшло більше 1-2 години, то необхідно послабити джгут (закрутку) – до появи рожевого кольору і відновлення чутливості. Роблять це повільно, з тим щоби у випадку відновлення кровотечі тік крові не виштовхнув кров'яний згусток, який утворився у рані. Через 5-10 хвилин після повного розслаблення джгута (закрутки) і не відновлення кровотечі можна вважати її зупиненою. При цьому, розслаблений джгут (закрутку) не знімають. При відновленні кровотечі використовують пальцеве притискання судини або підняття

кінцівки; можна також використати знову джгут (закрутку), але накладати його слід на нове місце.

Зупинка кровотечі із ран кінцівок їх згинанням у суглобах з наступною фіксацією є другим надійним способом. В область суглобного згинання попередньо кладуть валик із марлі або вати.

Схема надання першої допомоги:

притиснути артерію пальцями або кулаком вище місця поранення (кінцівки) або нижче (шия);

до накладення джгута тримати кінцівку у піднятому положенні;

завести джгут за кінцівку (підклавши під джгут серветку, хустинку) і розтягнути з максимальним зусиллям;

зробити перший виток джгута і перевірити пульс (його не повинно бути на тій кінцівці, на яку накладають джгут);

накласти наступні витки джгута з меншим зусиллям;

закріпити джгут і вкласти записку із зазначенням часу накладення джгута.

Неприпустимо:

гаяти час на звільнення постраждалої кінцівки від одягу;

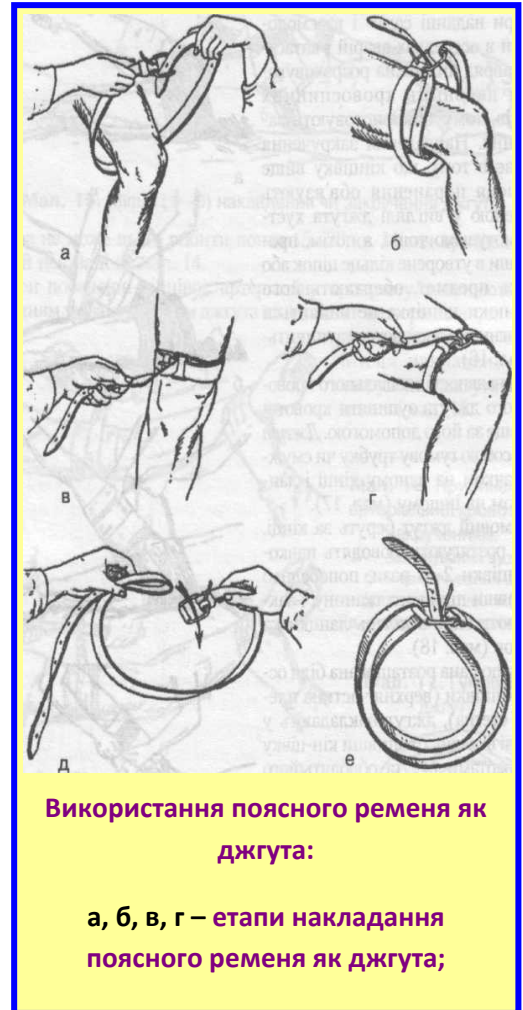
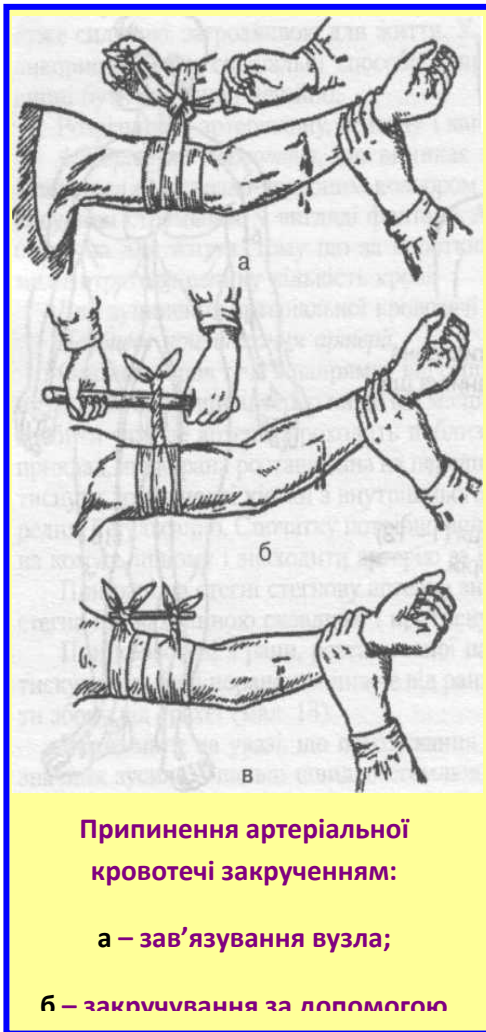
маскувати джгут під одяг (джгут повинен бути добре помітним!);

негайно не накласти джгут правильно у разі посиніння кінцівки та появи набряку;

при переломах кінцівки зупиняти кровотечу на ній максимальним фіксованим згинанням;

у холодну пору року не вкрити кінцівку, на яку накладено джгут, для запобігання відмороження.

Транспортувати хворих з зупиненою кровотечею необхідно обережно без поштовхів і різких рухів щоб не викликати наступну кровотечу.

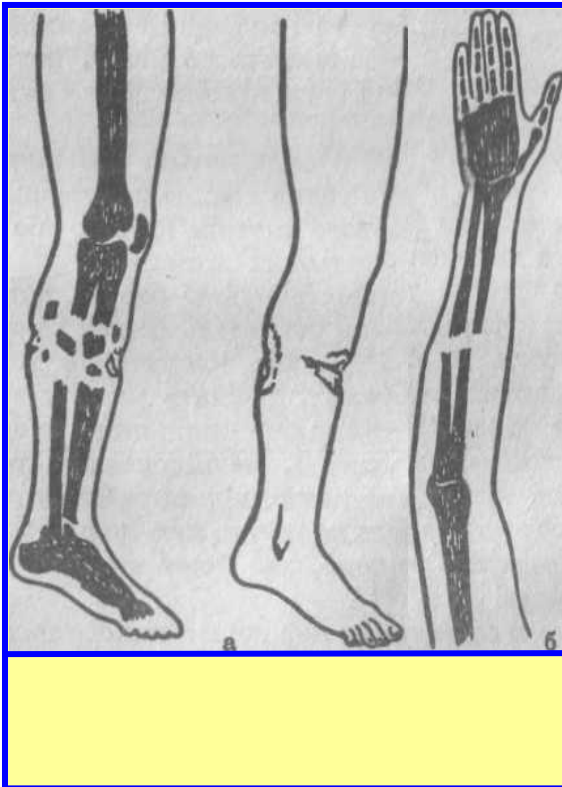
Відпрацювання практичних дій:

Працівники практично відпрацьовують прийоми накладання пов'язок та зупинки кровотечі.

5 Перша допомога при переломах. Прийоми та способи іммобілізації із застосуванням табельних або підручних засобів. (практичне відпрацювання).

Перелом — це порушення цілісності кістки. Розрізняють *закриті* переломи, коли не відбувається пошкодження шкіри, та *відкриті*, коли зламана кістка виходить назовні.

Ознаки: біль постійний чи такий, що виникає в разі навантаження на ушкоджену кінцівку або при обмацуванні місця перелому, неможливість рухів в ушкодженій ділянці, зміна форми частини тіла (кінцівки) в ділянці перелому, крововиливи, ненормальна рухомість кістки в місці перелому. При цьому може мати місце неприродне положення кінцівки чи її викривлення в незвичному місці.

Загальний стан потерпілого залежить від характеру перелому і може бути досить важким (особливо в разі переломів кісток черепа, тазу, стегна тощо), часто підвищується температура тіла.

Слід пам'ятати, що деякі з перелічених ознак іноді можуть бути відсутні. Тому, коли є підозра на перелом, пошкодження слід розцінювати як перелом і надавати потерпілому відповідну допомогу.

Основне правило надання домедичної допомоги при переломах — здійснення в першу чергу тих заходів, від яких залежить збереження життя потерпілого, а саме: зупинка артеріальної кровотечі, попередження травматичного шоку, накладання

стерильної пов'язки на рану, проведення іммобілізації табельними чи підручними засобами.

При *закритому переломі* шини накладають поверх одягу.

Схема надання першої допомоги при закритому переломі:

знедвижити місце перелому;

накласти шину;

дати постраждалому знеболювальне (1-2 таблетки анальгіну);

на місце перелому прикласти холод для зменшення болю;

викликати швидку допомогу або доставити постраждалого до лікувального закладу.

Неприпустимо:

дозволяти постраждалому рухати ушкодженою кінцівкою;

знімати одяг із зламаної кінцівки;

прикладати тепло до місця перелому;

транспортувати потерпілого не наклавши шини.

При *відкритому переломі* кінцівки варто розрізати штанину чи рукав по швах, зупинити кровотечу, накласти на рану пов'язку і почати накладення шини.

Схема надання допомоги при відкритому переломі:

перевірте наявність пульсу та дихання;

у разі необхідності очистіть дихальні шляхи постраждалого;

забезпечте нерухомість зламаної кінцівки;

розріжте одяг на місці рани таким чином, щоб можна було накласти пов'язку;

зупинить кровотечу (обробить краї рани і накладити стерильну пов'язку);

накладити шину.

Неприпустимо:

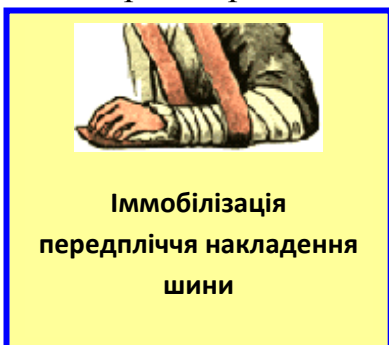
не зупинити кровотечу;

накладати шину на оголену кінцівку або безпосередньо на рану;

дозволяти постраждалому рухати пошкодженою кінцівкою;

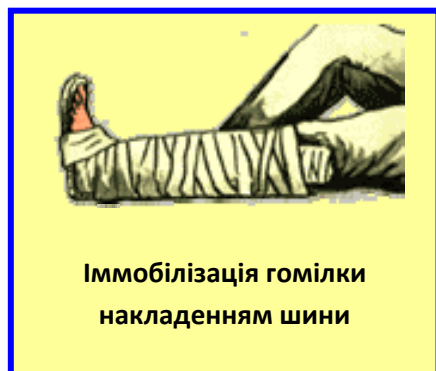
торкатися рани, вправляти або видаляти уламки кісток та чужорідні тіла.

При переломах потерпілому необхідно забезпечити *імобілізацію* (нерухомість) пошкодженої ділянки тіла. Це зменшує біль і запобігає подальшому зсуву кісткових уламків та повторному пораненню ними кровоносних судин і м'яких тканин.

Імобілізація — це забезпечення нерухомості кісток у місці перелому; вона зменшує біль, що дає змогу уникнути травматичного шоку. Проводячи імобілізацію, необхідно щадити потерпілого. Нерухомість у місці перелому досягається накладанням спеціальних шин або підручних засобів і фіксацією двох найближчих суглобів (вище і нижче місця перелому). Така імобілізація називається транспортною.

Шини найкраще накладати на оголене тіло, але якщо зняття одягу завдає біль чи створює інші проблеми, можна накласти шину поверх одягу. У випадку

накладання на оголену частину тіла шину потрібно обгорнути ватою чи тканиною, особливо там, де вона прилягає до виступів кісток.

Шина повинна щільно прилягати до пошкодженої частини тіла.

При *переломі шийної частини хребта* голову у потерпілого, який лежить долі, фіксують ватною пов'язкою у вигляді нашійника або великої підкови довкола голови, а потім кладуть його на ноші.

При транспортуванні потерпілих з *ушкодженнями голови* під голову їм підкладають ватно-марлеве кільце. Це застерігає голову від струсів.

Пов'язка «Дезо»

**Пов'язка
"косинка"**

**Імобілізація
перелому ключиці за
допомогою ватно-
марлевих кілець**

Ознакою важких переломів є поза постраждалого "жаба", коли постраждалий не може змінити положення ніг. Стопи його розгорнуті назовні, коліна трохи підняті, розведені назовні.

У такому випадку вірогідні ушкодження кульшового суглобу, стегнових кісток, ушкодження хребта.

Імобілізація перелому за допомогою дощечок

Схема надання домедичної допомоги при ушкодженні хребта:
 перевірте наявність ознак життя;
 зупинить зовнішню кровотечу у разі її наявності;
 обережно (вдвох або втрьох) покладіть постраждалого на спину на тверду поверхню (можна використати щит, дверне полотно), іммобілізувавши голову постраждалого руками з двох боків у тому положенні, в якому ви його знайшли;
 під шию покладіть щільний валик з одягу;

слідкуйте за наявністю свідомості та дихання;
підтримуйте нормальну температуру тіла постраждалого.

Переломи кісток тазу виникають від сильного стискання тазу, наприклад, між стіною та транспортним засобом, що рухається, а також під час падіння з висоти. Переломи нерідко супроводжуються пошкодженням тазових органів (сечового міхура, прямої кишки та інших).

Ознаки. Потерпілий не може стояти, ходити, а лежачи — не може підняти витягнуту ногу; в місці перелому з'являється припухлість, сильні болі, крововиливи в пахову ділянку та порожнину. Як правило, потерпілий лежить в позі «жабки», на спині з розведеними напівзігнутими ногами. Такі переломи здатні викликати дуже тяжкий загальний стан (шок).

Допомога. Покласти потерпілого на жорсткі ноші обличчям догори, його ногам надати положення «жаби», для чого під коліна підкласти товсті валики. Широким рушником чи простирадлом стягнути таз та верхні частини стегон і терміново доставити потерпілого в медичний заклад.

Схема надання першої допомоги при ушкодженні тазових кісток:
перевірте наявність ознак життя;

зупинить зовнішню кровотечу у разі її наявності;

обережно покладіть постраждалого на спину на тверду поверхню, іммобілізувавши його тіло з двох боків у тому положенні, в якому ви його знайшли та утримуючи його тіло у горизонтальному положенні;

під коліна покладіть валик з одягу, ковдр, подушки (у такому положенні постраждалий повинен перебувати до приїзду лікаря);

викличте швидку допомогу;

слідкуйте за наявністю свідомості та дихання;

підтримуйте нормальну температуру тіла постраждалого.

Неприпустимо:

використовувати шини, якщо потерпілий лежить у позі "жаби";

робити штучне дихання із розгинанням голови у разі травми шийного відділу хребта;

транспортувати постраждалого на спині на м'яких ношах.

Перелом кісток черепа, як правило, супроводжується пошкодженням м'яких тканин голови та головного мозку.

Допомога. Потерпілого з будь-якою травмою черепа, яка супроводжується загальним розладом, необхідно обережно доставити в медичний заклад. Непритомність потерпілого не є перешкодою для транспортування.

Керівник заняття призначає статиста для демонстрації прийомів іммобілізації та накладання шин. Показує, як правильно здійснюється накладання

Відпрацювання практичних дій.

Працівники практично відпрацьовують прийоми накладання шин, іммобілізації.

6 Перша допомога при опіках. (практичне відпрацювання).

Опік – це травма м'язової тканини або шкіри, викликана дією тепла, електроенергії, хімічних речовин, тертя або випромінювання. Розрізняють опіки чотирьох ступенів: I ступінь (еритема) – почервоніння шкіри, набряклість і біль; II ступінь (утворення пухирів) – сильний біль із інтенсивним почервонінням, відшаруванням епідермісу з утворенням міхурів, наповнених прозорою або каламутною рідиною; III ступінь – некроз всієї товщі шкіри з утворенням щільного струпу, під яким перебувають ушкоджені тканини; IV ступінь (обвуглення) – виникає при впливі на тканини дуже високих температур (полум'я, розплавлений метал тощо); частіше при пожежах та аваріях на автотранспорті (ДТП), в літаках, нещасні випадки на шахтах; результат таких опіків - ушкодження м'язів, сухожилів, кісток.

Послідовність дій при наданні першої допомоги постраждалим з опіками.

Якщо у постраждалого опіки першого та/або другого ступеня: охолодити місце опіку прохолодною водою; після охолодження накрити пошкоджену ділянку чистою вологою серветкою; не слід спеціально проколувати пухирі; якщо пухирі розірвались, накласти чисту, стерильну пов'язку. Якщо у постраждалого опіки третього та/або четвертого ступеня: накрити місце опіку чистою, стерильною серветкою; за наявності ознак шоку надати постраждалому протишокове положення; не використовувати при опіках мазі, гелі та інші засоби до прибуття швидкої медичної допомоги; при опіках, викликаних хімічними речовинами, місце ураження постійно промивати чистою водою кімнатної температури, забезпечити постійний нагляд за постраждалим до приїзду швидкої медичної допомоги. При погіршенні стану постраждалого повторно викликати швидку медичну допомогу.

Хімічні опіки виникають при дії на шкіру агресивних хімічних речовин: кислот, лугів, солей важких металів тощо. Вони можуть виникати як вторинні фактори ураження після застосування ЗМУ на відповідних виробництвах.

Глибина і тяжкість хімічного опіку залежить від:

сили і механізму дії хімічної речовини;

кількості і концентрації речовини;

тривалості дії і міри проникнення хімічної речовини.

При хімічних опіках рідко виникають пухирі, тому що, здебільшого, вони належать до опіків III чи IV ступенів. При опіках кислотами і лугами на місці опіку утворюється струп (кірка). Струп, що утворюється після опіків лугами – білуватий, м'який, рихлий, такий, що переходить на сусідні тканини без різких меж.

Лужні рідини мають руйнівну дію, ніж кислотні, через свою здатність проникати углиб тканин. При опіках кислотами струп зазвичай сухий і твердий, з різко відмежованою лінією на місці переходу на здорові ділянки шкіри. Кислотні опіки зазвичай поверхневі.

Надання домедичної допомоги при хімічних опіках шкіри включає:

1) швидке видалення хімічної речовини з ураженої поверхні;
2) зниження концентрації його залишків на шкірі за рахунок щедрого промивання водою;

3) охолодження уражених ділянок з метою зменшення болю.

При хімічному опіку шкіри необхідно здійснити такі заходи:

негайно зніміть одяг, на який потрапили хімічні речовини;

для усунення причини опіку змийте хімічні речовини з поверхні шкіри, потримавши уражене місце під холодною проточною водою не менше 20 хвилин; якщо агресивна речовина, що викликала опік, має порошкоподібну структуру (наприклад, вапно), то слід спочатку видалити залишки хімічної речовини і тільки після цього приступити до обмивання обпаленої поверхні. Виняток становлять випадки, коли внаслідок хімічної природи агента контакт з водою протипоказаний. Наприклад, алюміній, його органічні сполуки при з'єднанні з водою запалюються; якщо після першого промивання рани, відчуття паління посилюється, повторно промийте обпалене місце проточною водою впродовж ще декількох хвилин. Після обмивання хімічного опіку, необхідно, за можливості, нейтралізувати дію хімічних речовин; якщо ви обпеклися кислотою – обмийте пошкоджену ділянку шкіри мильною водою або 2-х процентним розчином питної соди (одна чайна ложка питної соди на 2,5 склянки води), щоб нейтралізувати кислоту; якщо ви обпеклися лугом, то обмийте пошкоджену ділянку шкіри слабким розчином лимонної кислоти або оцту. При опіках вапном для нейтралізації застосовується 20% розчин цукру. Прикладіть до ураженого місця холодну вологу тканину або рушник, щоб зменшити біль. Потім накладіть на обпалену область вільну пов'язку з сухого стерильного бинта або чистої сухої тканини. Незначні хімічні опіки шкіри зазвичай гояться без подальшого лікування. При хімічних опіках очей перша допомога має бути надана негайно. Це щедре промивання очей проточною водою. Слід розсунути повіки і промивати око впродовж 10-15 хвилин слабким струменем проточної води для видалення хімічної речовини. Хімічні опіки стравоходу і шлунку виникають при випадковому або умисному (з суїцидальною метою) вживанні внутрішньо концентрованих кислот (оцтова есенція, акумуляторний електроліт) або лугів (нашатирний спирт). Основні симптоми при хімічних опіках органів травлення зводяться до сильних болів у роті, глотці, стравоході і шлунку.

З'являється блювота з кривавим слизом і обривками обпаленої слизової оболонки. Якщо одночасно виявляється обпаленою верхня частина гортані, хворі починають задихатися. Зважаючи на швидке поширення опіку по травним трактом домедична допомога має бути надана якомога раніше. При опіках лугами проводять промивання шлунку слабким розчином оцтової кислоти, а при опіках кислотами – розчином питної соди. Обов'язково промивають шлунок великими кількостями рідини, домагаючись повного видалення хімічного агента, що викликав опік. Постраждалого з опіком

стравоходу або шлунку слід якнайшвидше направити в медпункт або в лікарню. Термічні опіки виникають від дії високої температури (полум'я, попадання на шкіру гарячої рідини, розжарених предметів, тощо). Отримуються під час особливого періоду переважно внаслідок пожеж. Перша допомога при термічних опіках повинна бути спрямована на припинення дії високої температури на постраждалого: потрібно погасити полум'я на одязі; винести постраждалого із зони високої температури; зняти з поверхні тіла тліючий одяг.

При легкому термічному опіку основною ознакою якого є почервоніння і відсутність на шкірі міхурів, постраждале місце необхідно підставити під струмінь прохолодної води на 5-10 хвилин. Після цього шкіру потрібно протерти будь-яким 40% спиртовим розчином, наприклад горілкою.

Якщо на місці опіку утворився міхур, мочити, а тим більше самостійно розкривати його, не слід.

Шкіру на місці опіку також протирають спиртовим розчином і накладають зверху суху стерильну (в разі відсутності – чисту) пов'язку. Більш глибокі опіки до огляду лікаря лише прикривають стерильними серветками. При сильному болю можна використовувати будь-які анальгетики і після того, як надана перша допомога, постраждалого потрібно доставити до лікаря.

Не потрібно змащувати опікову поверхню рослинним або будь-яким іншим маслом, жирним кремом, кефіром, сметаною, застосовувати будь-які інші народні засоби. Олія і жир зменшують тепловіддачу, в результаті чого обпалені тканини не можуть охолонути і поглиблюються наслідки термічної травми.

Відпрацювання практичних дій.

Працівники практично відпрацьовують надання першої допомоги при опіках.

ВИСНОВКИ

Розглянуті питання планування та проведення занять з працівниками підприємств, установ, організацій в особливий період за програмою прискореної підготовки дозволяє визначити послідовність планування таких занять, необхідність відпрацювання з урахуванням особливості розміщення і функціонування підприємства, установи, організації об'єктової програми прискореної підготовки працівників до дій в особливий період, розробки відповідних планів занять. Всі вказані документи необхідно підготувати завчасно. В особливий період буде багато інших питань, які потрібно буде терміново вирішувати. Матеріали посібника допоможуть оперативно і якісно розробити документи, підготувати керівників навчальних груп до проведення занять.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кодекс цивільного захисту України, від 02.10.2012 №5403-VI.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 №389-VIII.
3. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 №3543-XII.
4. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 №1550-III, від 12.04.2000 №638, від 27.07.2001 №920, від 05.09.2000 №1386.
5. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 №2245-III.
6. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 №638-IV.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю» від 19.08.2002 № 1200 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 08.04.2013 № 237, від 18.05.2017 № 340).
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту» від 27.09.2017 № 733.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту» від 09.08.2017 № 626.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту» від 23.10.2013 №819. (із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 28.03.2018 № 230).
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» від 26.06.2013 №444. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 26.07.2018 № 592).
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» від 30.10.2013 №841. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 30.11.2016 № 905).
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» від 09.01.2014 №11. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 16.11.2016 № 825).

14. Наказ МНС України «Про затвердження Рекомендацій щодо дій населення у разі загрози та виникнення вибуху, у тому числі тих, що виникли внаслідок терористичної діяльності» від 18.12.2009 №860.

15. Наказ МНС України «Про методичні рекомендації з питань організації планування та проведення евакуаційних заходів на об'єктах господарської діяльності у разі виникнення надзвичайних ситуацій» від 07.09.2010 №761.

16. Наказ МВС України «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту» від 09.07.2018 №579.

17. Наказ ДСНС України «Про затвердження програми загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях» від 06.06.2014 №310.

18. Наказ ДСНС України «Про внесення змін до Програми загальної підготовки працівників підприємств, установ, організацій до дій у надзвичайних ситуаціях» від 08.08.2014 №458.

19. Наказ ДСНС України «Про затвердження Організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях» від 19.02.2016 № 83.

20. Національний стандарт України ДСТУ 5058:2008 «Навчання населення діям у НС. Основні положення».

21. Програма прискореної підготовки працівників підприємств, установ та організацій Кіровоградської області до дій в особливий період.

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник підприємства (установи,
організації)

_____ (прізвище)
«__» _____ 201__ р.

ПРОГРАМА

прискореної підготовки працівників _____
до дій в особливий період

(місце знаходження підприємства, установи, організації)

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма _____ прискореної підготовки працівників _____ (назва об'єкту) до дій в особливий період (далі – Програма) розроблена відповідно до Кодексу цивільного захисту України, Законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про правовий режим надзвичайного стану», постанови Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 №444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», Програми прискореної підготовки працівників підприємств, установ, організацій Кіровоградської області до дій в особливий період та визначає зміст і обсяги навчання та форми контролю знань працівників _____ (назва об'єкту) щодо дій у надзвичайних ситуаціях в особливий період.

Підготовка працівників _____ (назва об'єкту) до дій в особливий період передбачає:

навчання за програмою загальної підготовки працівників _____ (назва об'єкту) — вивчення і отримання практичних навиків щодо використання засобів індивідуального захисту; призначення та облаштування захисних споруд, порядку їх заповнення та правила поведінки працівників, які укриваються в них; надання першої допомоги; вивчення змісту плану реагування на надзвичайні ситуації, плану локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки;

навчання за програмою прискореної підготовки працівників _____ (назва об'єкту) до дій в особливий період — отримання працівниками додаткових знань та вмінь щодо способів захисту від надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період.

Програма передбачає підготовку у стислі терміни працівників _____ (назва об'єкту) до практичних дій в умовах надзвичайних ситуацій особливого періоду на базі раніше сформованих знань і навичок при навчанні у системі цивільного захисту і розпочинається одночасно з уведенням в дію плану цивільного захисту на особливий період _____ (назва об'єкту).

Програма є основним елементом навчально-методичного забезпечення підготовки працівників _____ (назва об'єкту) до дій в особливий період.

Актуальність програми полягає у необхідності проведення навчання працівників _____ (назва об'єкту) оперативним і правильним діям при виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період.

Значення програми полягає у необхідності врахування особливості _____ (назва об'єкту).

Метою програми є забезпечення:

своєчасного та оперативного навчання працівників _____ (назва об'єкту) щодо дій під час загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період;

врахування особливостей та ризиків виникнення надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період, на _____ (назва об'єкту);

навчання працівників _____ (назва об'єкту) діям в умовах загрози і виникнення надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період;

оволодіння знаннями та навичками при проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з локалізації та ліквідації надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період;

У результаті проходження навчання за Програмою працівники повинні бути здатними вирішувати професійні завдання в умовах виникнення надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період, та знати:

обов'язки працівників при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період;

порядок оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період;

місце розташування захисних споруд цивільного захисту, порядок укриття персоналу та правила поведінки при розміщенні у захисній споруді;

порядок влаштування найпростіших укриттів та пристосування підвальних приміщень (погребів) під укриття;

порядок виходу з укриттів у разі завалу основного входу або його руйнування;

порядок дій при виявленні підозрілих та вибухонебезпечних предметів;

правила використання засобів індивідуального захисту;

заходи щодо сприяння проведенню та організації аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та військового характеру;

порядок проведення заходів з евакуації на _____ (назва об'єкта);

способи надання першої допомоги ураженим внаслідок застосування засобів ураження в особливий період.

У результаті проходження навчання за Програмою працівники повинні вміти:

запобігати створенню умов, що можуть привести до виникнення надзвичайних ситуацій;

чітко діяти за сигналами оповіщення, практично здійснювати дії за планом цивільного захисту на особливий період _____ (назва об'єкту);

сприяти проведенню аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в умовах виникнення надзвичайних ситуацій;

надавати першу допомогу ураженим внаслідок застосування засобів ураження в особливий період.

За підсумками навчання за Програмою у працівників має бути сформована психологічна готовність до адекватних дій в умовах стресового впливу уражаючих чинників надзвичайних ситуацій військового характеру.

За рішенням керівника _____ (назва об'єкту) тематика може доповнюватись з урахуванням особливостей обстановки, яка склалася на час проведення занять за програмою.

Навчання працівників _____ (назва об'єкту) здійснюється шляхом: (необхідно визначити: курсове, індивідуальне або змішане навчання – див. стор. 8 посібника)

Навчальні групи комплектуються з працівників структурних підрозділів _____ (назва об'єкту) згідно рішення керівника.

Перевірку засвоєння змісту Програми рекомендується проводити комісійне із залученням фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, шляхом перевірки практичних навичок працівників щодо дій при виникненні надзвичайних ситуацій особливого періоду.

Терміни проведення занять визначаються керівником _____ (назва об'єкту).

Примітка: доцільність здійснення індивідуального навчання та перевірки засвоєння змісту Програми вирішує керівник підприємства, установи, організації.

2. ТЕМАТИКА ЗАНЯТЬ ТА РОЗПОДІЛ ЧАСУ

№ теми	Розділ програми, найменування тем	Форма навчання та види занять, години	
		курсове навчання	індивідуальне навчання
	Розділ І. Правовий режим воєнного та надзвичайного стану.	1	1
	Правовий режим воєнного стану. Поняття особливого періоду та заходів мобілізації. Правовий режим надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану.	групове заняття, самостійне вивчення, консультація, інструктаж	
	Обов'язки працівників відповідно Плану цивільного захисту на особливий період _____ (назва об'єкту). Порядок дій за сигналами оповіщення військового часу.		
	Розділ 2. Основні способи захисту і правила поведінки в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період.	3	2
	Укриття у захисних спорудах цивільного захисту.	групове заняття, самостійне вивчення, консультація, інструктаж	
	Проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій воєнного характеру.		
	Вибухо- та пожежонебезпека на виробництві в особливий період. Дії під час виникнення пожеж.		
	Дії працівників при соціальних та воєнних надзвичайних ситуаціях.		
	Особливості надання домедичної допомоги у військовий час.		
	Перевірка знань.	1	
	Разом.	5	3
		8	

Примітка: доцільність здійснення індивідуального навчання та перевірки засвоєння змісту Програми вирішує керівник підприємства, установи, організації.

У випадку проведення тільки курсового навчання та виключення перевірки знань розділ програми буде мати вигляд:

№ теми	Розділ програми, найменування тем	Форма навчання та види занять, години	
		курсове навчання	індивідуальне навчання
	Розділ І. Правовий режим воєнного та надзвичайного стану.	2	-
	Правовий режим воєнного стану. Поняття особливого періоду та заходів мобілізації. Правовий режим надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану.	групове заняття, самостійне вивчення, консультація, інструктаж	
	Обов'язки працівників відповідно Плану цивільного захисту на особливий період _____ (назва об'єкту). Порядок дій за сигналами оповіщення військового часу.		
	Розділ 2. Основні способи захисту і правила поведінки в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період.	5	-
	Укриття у захисних спорудах цивільного захисту.	групове заняття, самостійне вивчення, консультація, інструктаж	
	Проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій воєнного характеру.		
	Вибухо- та пожежонебезпека на виробництві в особливий період. Дії під час виникнення пожеж.		
	Дії працівників при соціальних та воєнних надзвичайних ситуаціях.		
	Особливості надання домедичної допомоги у військовий час.		
	Перевірка знань.	-	-
	Разом.	7	

3. ЗМІСТ ТЕМ ЗА РОЗДІЛАМИ ПРОГРАМИ

Тема 1. Правовий режим воєнного стану. Поняття особливого періоду та заходів мобілізації. Правовий режим надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану.

Теоретична компонента:

Визначення воєнного стану. Поняття особливого періоду та заходів мобілізації. Визначення надзвичайного стану. Мета введення надзвичайного стану. Умови та порядок введення, скасування надзвичайного стану. Заходи правового режиму надзвичайного стану, що запроваджуються в умовах надзвичайного стану. Додаткові заходи правового режиму надзвичайного стану у зв'язку з масовими порушеннями громадського порядку. Гарантії прав і свобод громадян. Відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Тема 2. Обов'язки працівників відповідно Плану цивільного захисту на особливий період _____ (назва об'єкту). Порядок дій за сигналами оповіщення військового часу.

Теоретична компонента: Доведення до працівників порядок дій відповідно Плану цивільного захисту на особливий період в частині, що стосується працівника. Сигнали оповіщення та порядок їх доведення.

Практична компонента: Подача сигналів оповіщення технічними засобами об'єкту та порядок дій за ними.

Тема 3. Укриття у захисних спорудах цивільного захисту.

Теоретична компонента: Захисні споруди цивільного захисту, їх призначення, обладнання та порядок приведення у готовність.

Звільнення сховища (укриття) від матеріальних засобів, які в ньому зберігаються. Визначення та доведення до працівників місць їх розташування у захисних спорудах, порядок їх заняття та поведінки. Виготовлення та встановлення лавок, нар. Будівництво швидкостроюваних укриттів, найпростіших та протирадіаційних укриттів (ПРУ), пристосування для ПРУ заглиблених приміщень.

Практична компонента: Дії працівників при заповненні захисних споруд та під час знаходження в захисних спорудах.

Тема 4. Проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій воєнного характеру.

Теоретична компонента: Завдання _____ (назва об'єкту) щодо проведення евакуаційних заходів. Порядок оповіщення о розосередженні і евакуації. Термінова евакуація, порядок її проведення. Обов'язкова евакуація за межі території _____ (назва об'єкту)

при виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження. Правила поведінки та обов'язки працівників під час проведення евакуації.

Практична компонента: Дії працівників під час термінової евакуації. Дії працівників під час обов'язкової евакуації за межі території _____ (назва об'єкту) при виникненні надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження.

Тема 5. Вибухо- та пожежонебезпека на виробництві в особливий період. Дії під час виникнення пожеж.

Теоретична компонента: Правила поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів. Підвищення пожежної небезпеки у особливий період. Особливості дії працівників у разі загрози або при виникненні пожеж у особливий період. Гасіння пожеж. Засоби пожежогасіння, протипожежне устаткування та інвентар, порядок та правила їх використання під час пожежі.

Практична компонента: Дії працівника при виявленні вибухонебезпечного предмету. Дії працівника під час гасіння пожежі.

Тема 6. Дії працівників при соціальних та воєнних надзвичайних ситуаціях.

Теоретична компонента: Небезпечні чинники надзвичайних ситуаціях соціального та воєнного характеру. Особливості життєзабезпечення на території, яка знаходиться у зоні військових дій.

Практична компонента: Дії працівників під час обстрілів, повітряних атак, збройних нападів.

Тема 7. Особливості надання домедичної допомоги у військовий час.

Теоретична компонента: Особливості ураження працівників у військовий час: кульові та осколкові поранення, опіки внаслідок використання зброї масового ураження, великих пожеж. Надання домедичної допомоги при великій кількості постраждалих.

Особливості надання першої допомоги у військовий час: проведення первинного огляду потерпілого, проведення серцево-легеневої реанімації, Перша допомога при ранах і кровотечах. Способи зупинки кровотеч. Правила та прийоми накладання пов'язок на рани. Перша допомога при переломах. Прийоми та способи іммобілізації із застосуванням табельних або підручних засобів. Перша допомога при опіках.

Практична компонента: проведення первинного огляду потерпілого, проведення серцево-легеневої реанімації, Перша допомога при ранах і кровотечах. Способи зупинки кровотеч. Перша допомога при опіках.

4. РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ

1. Кодекс цивільного захисту України, від 02.10.2012 №5403-VI.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 №389-VIII.
3. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21. 10.1993 №3543-XII.
4. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 №1550-III, від 12.04.2000 №638, від 27.07.2001 №920, від 05.09.2000 №1386.
5. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 №2245-III.
6. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 №638-IV.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю» від 19.08.2002 № 1200 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 08.04.2013 № 237, від 18.05.2017 № 340).
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту» від 27.09.2017 № 733.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту» від 09.08.2017 № 626.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту» від 23.10.2013 №819. (із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 28.03.2018 № 230).
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» від 26.06.2013 №444. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 26.07.2018 № 592).
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» від 30.10.2013 №841. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 30.11.2016 № 905).

13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» від 09.01.2014 №11. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 16.11.2016 № 825).

14. Наказ МНС України «Про затвердження Рекомендацій щодо дій населення у разі загрози та виникнення вибуху, у тому числі тих, що виникли внаслідок терористичної діяльності» від 18.12.2009 №860.

15. Наказ МНС України «Про методичні рекомендації з питань організації планування та проведення евакуаційних заходів на об'єктах господарської діяльності у разі виникнення надзвичайних ситуацій» від 07.09.2010 №761.

16. Наказ МВС України «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту» від 09.07.2018 №579.

17. Наказ ДСНС України «Про затвердження програми загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях» від 06.06.2014 №310.

18. Наказ ДСНС України «Про внесення змін до Програми загальної підготовки працівників підприємств, установ, організацій до дій у надзвичайних ситуаціях» від 08.08.2014 №458.

19. Наказ ДСНС України «Про затвердження Організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях» від 19.02.2016 № 83.

20. Національний стандарт України ДСТУ 5058:2008 «Навчання населення діям у НС. Основні положення».

21. Програма прискореної підготовки працівників підприємств, установ та організацій Кіровоградської області до дій в особливий період.